

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**BEZDOMOVECTVÍ ŽEN JAKO NÁSLEDEK
DOMÁCÍHO NÁSILÍ**

Autor práce: Marcela Benovičová, DiS.

Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě

Forma studia: Kombinovaná

Vedoucí práce: Mgr. Bc. Josef Kříha

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2016

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Bc. Josefovi Kříhovi za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Dále chci poděkovat, svému synovi, neteři a svým blízkým za jejich psychickou a lidskou podporu po dobu studií.

ABSTRAKT

BENOVIČOVÁ, M. *Bezdomovectví žen jako následek domácího násilí : bakalářská práce*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2016. 63 s. Vedoucí bakalářské práce : Mgr. Bc. Josef Kříha.

Klíčová slova: bezdomovectví, domácí násilí, chudoba, sociální izolace, viktimizace obětí.

Jednotlivé výstupy bakalářské práce objasňují postavení žen v české společnosti. Tematické kapitoly uvádí legislativní ukotvení ochrany obětí domácího násilí v českém právním řádu, včetně možného kauzalizmu domácího násilí na ženách a bezdomovectví týraných žen. Nedílnou součástí jsou výpovědi samotných žen bez přístřeší formou biograficko-narativních rozhovorů. V práci jsou zhodnoceny získané poznatky problematiky bezdomovectví žen v komplexnějším pohledu z hlediska samotných příčin tohoto sociálně patologického jevu v České republice. Závěr práce nabízí možná řešení, kterými lze přispět ke zlepšení situace obětí domácího násilí.

ABSTRACT

BENOVIČOVÁ, M. *Homelessness of Women as a Result of Domestic Violence : Bachelor thesis*. České Budějovice : The College of European and Regional Studies, 2016. 63 p. Supervisor : Mgr. Bc. Josef Kříha.

Key words: Homelessness, domestic violence, poverty, social isolation, victimization of the victim.

Individual outputs of the thesis clarifying the position of women in Czech society. The theme's chapters indicates the legislative basis of protection of victims of domestic violence in the Czech legal order, including the possible causes of domestic violence on women and homelessness of abused women. An integral part of the thesis includes the testimony of women without shelter by the form of biographically-narrative interviews. In the work are assessed to the acquired knowledge of the issue of homelessness of women in a more complex point of view in terms of themselves the causes of this socio-pathological phenomenon in the Czech republic. The end of the thesis offers possible solutions, which can contribute to improving the situation of victims of domestic violence.

OBSAH

ÚVOD	7
1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE.....	9
2 POSTAVENÍ ŽEN V ČESKÉ SPOLEČNOSTI.....	10
2.1 Ženská feminizace	10
2.2 Ženská rovnost.....	12
3 DOMÁCÍ NÁSILÍ PÁCHANÉ NA ŽENÁCH.....	18
3.1 Definice domácího násilí a právní ochrana před domácím násilím.....	20
3.2 Druhy domácího násilí	22
3.3 Oběti domácího násilí.....	24
3.4 Pachatel domácího násilí	26
3.5 Následky domácího násilí.....	28
3.6 Pomoc obětem domácího násilí.....	30
4 RIZIKA CHUDOBY ŽEN	34
4.1 Cílové skupiny ohrožené chudobou	35
4.2 Dopady domácího násilí na ženách	37
5 BEZDOMOVECTVÍ TÝRANÝCH ŽEN.....	41
5.1 Cesty k bezdomovectví týraných žen	43
6 KVALITATIVNÍ METODY - BIOGRAFICKO - NARATIVNÍ ROZHOVORY ...	46
6.1 Pomáhající organizace	52
ZÁVĚR	55
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	58
SEZNAM ZKRATEK.....	63

ÚVOD

Bezdomovectví není výjimečnou aktuální událostí. Tato problematika je součástí společnosti, co je lidstvo lidstvem.

Mnoho neziskových nevládních organizací se zabývá problematikou osob bez přístřeší. Přibývá profesionálních pracovníků, kteří jsou kompetentní k odborné pomoci. Široká veřejnost však nevykazuje znalost této problematiky a zaujímá stagnující postoj k tomuto negativnímu sociálně patologickému jevu.

Vzhledem k faktu, že přibývá žen, které se ocitají na ulici, ať už v produktivním věku nebo v době těsně před nástupem do důchodu, snahou bude sledovat všechny možné příčiny a souvislosti vedoucí k tomuto fatálnímu společenskému propadu jedince.

K tomu, aby člověk byl osobou bez přístřeší, stačí v současné době velice málo, ale zároveň musí selhat více příčinných elementů současně, kdy ohrožená osoba buď nechce, neumí, nebo nemá možnost svou tíživou situaci řešit samostatně, vlastními silami.

Jedna z příčin samotného konečného následku bezdomovectví u žen je domácí násilí. Tento sociálně patologický jev je velice obtížné odkrývat, neboť společnost na něj nahlíží, i přes po staletí zažitá zkoratělé názory - dnes již mýty, stále s jistým odstupem. Samotné ženy pak mají ostych přiznat samy sobě tento prožívaný negativní jev, který je komplexně společensky devastuje. Vzhledem ke skutečnosti, že osvěta v této problematice je v zemích východního bloku v plenkách, je možné čerpat z poznatků zemí západních, které tuto problematiku již aktuálně řeší.

Na půdě převážně neziskového sektoru se v posledních letech nového století začaly objevovat organizace, které se věnují této sociální ženské problematice. Současně navazují společně s dalšími institucemi a příslušnými státními orgány interdisciplinární vztahy a otevřeně se snaží o vzájemnou profesionální spolupráci ve prospěch týraných žen, ať už z hlediska legislativního, právního, psychologického či sociálního a společenského.

Závěrečná práce bude tedy orientována k problematice bezdomovectví žen jako následku domácího násilí, o kterém se v posledních letech otevřeně diskutuje stále ve

větší míře. Informovanost - i prostřednictvím této práce - lze považovat za zásadní jak pro oběti, tak širokou veřejnost i veřejnost odbornou.

1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jednotlivé výstupy bakalářské práce budou mít ambici objasnit postavení žen v české společnosti. Teoretická část práce bude formou analytického a syntetizujícího postihu reflektovat dostupnou literaturu, dále definici domácího násilí a legislativní ukotvení ochrany obětí v českém právním řádu, dále charakteristiku vzdělání žen a hrozící rizika chudoby týraných žen. V empirické části práce budou uvedeny biograficko-narativní rozhovory s ženami bez přístřeší vypovídající o existenčních a ekonomických dopadech obětí domácího násilí.

Cílovou skupinou pro kvalitativní metodu bakalářské práce jsou ženy „bez přístřeší“, které se ocitly v nepříznivé životní situaci primárně následkem domácího násilí. Je to téma velice citlivé ze společenského, sociálního, ale i právního hlediska. Uvedené téma je odbornou veřejností dostatečně zpracováváno v odborné literatuře jak tuzemské, tak i zahraniční.

Kvalitativní metodou této bakalářské práce jsou biograficko-narativní rozhovory uskutečněné s klientkami Azylového domu pro muže a ženy v Centru sociálních služeb Bohuslava Bureše v Praze, který je součástí mezinárodní církevní organizace Armády spásy, jejímž posláním je pomáhat na principech křesťanské víry lidem v nouzi. Azylový dům se primárně zaměřuje na problematiku bezdomovectví žen i mužů, a nabízí komplexní sociální podporu osobám bez domova.

Sociální pracovníci zajišťují odborné sociální poradenství a pomoc klientům při řešení složitých životních situací, dále se snaží o integraci osob bez domova a informují veřejnou a odbornou společnost o problematice bezdomovectví.

Rozhovory s klientkami Azylového domu v Centru sociálních služeb Bohuslava Bureše v Praze budou v podobě rozhovoru jejich životního příběhu. Tyto rozhovory jsou zpracovány na principu dobrovolnosti a anonymity. Struktura žen bez domova je napříč všech věkových kategorií, různého vzdělání, náboženského vyznání, sociálního původu, stavu.

V závěru budou vyhodnoceny údaje získané na základě všech dostupných podkladů týkajících se rozhovorů s klientkami.

2 POSTAVENÍ ŽEN V ČESKÉ SPOLEČNOSTI

*„Inteligentní lidé se snaží
problémy řešit, geniální se je snaží
nedělat!“*

Albert Einstein

Nacházíme se v civilizovaném světě 21. století, ve kterém 3. vědecko-technická revoluce byla zahájena rozvojem informačních technologií. Tato technologická expanze posunula vývoj společnosti kosmickou rychlostí jako nikdy v celé historii lidstva. Vše se vyvíjí a člověk je součástí neustálých změn, kterým se učí přizpůsobovat. Zda je technická vyspělost člověka v souladu s vyspělostí morální, mentální a duchovní je těžké analyzovat, a ani to není předmětem této práce, nicméně to velmi úzce souvisí se sociální problematikou a to postavením žen ve společensky vyspělých zemích. V průběhu krátké historie, kterou lze charakterizovat na základě prokazatelných důkazů (např. písemně dochované záznamy „Bible“, kresby a jiná díla), prochází postavení ženy v lidské civilizaci trvalým vývojem. V tomto civilizačním procesu průběžně dochází k obměnám, zvrátům a posunu ve prospěch žen a jejich postavení ve společnosti.

2.1 Ženská feminizace

Uplynulo 250 let od významného bodu zlomu v pokroku lidského společenství a to od vynálezu parního stroje v roce 1765, který odstartoval 1. vědecko-technickou revoluci na planetě Zemi. Celou společnost pohltil proces industrializace, při kterém docházelo k výrazné změně společnosti.

S prudkými změnami v oblasti průmyslu a nových technologií se setkává společnost i s intenzivně sílící sociální změnou a to z hlediska postavení žen. Již odedávna prochází pozice ženy ve společnosti průběžným celospolečenským vývojem. Od doby, kdy žena měla skoro nulové postavení ve společnosti, byla otrokyní a majetkem mužů, se posunula až do současnosti, kdy se v mnoha zemích světa hovoří o ženském rovnoprávném postavení ve společnosti. Emancipací se všeobecně rozumí osvobození, zrovnoprávnění, získání svobody a nezávislosti.

První impulsy za získání shodných práv pro ženy se váží k polovině 18. století. V roce 1791 napsala Olympe de Gouges „Deklaraci práv ženy a občanky“, která obsahovala hlediska politická, ekonomická a sociální. Tento prvotní dokument však nebyl úspěšný, nicméně se stal hlavním podnětem tzv. 1. vlny feminismu. V české společnosti se první vlna hnutí začala realizovat až kolem poloviny 19. století. Mezi nejznámější průkopnice ženské české emancipace patří Karolína Světlá, Magdalena Dobromila Rettigová, Božena Němcová. Ženy usilovně bojovaly za svá práva, rovnocenná s právy mužů. Na přelomu 19. a 20. století, kdy přichází druhá vlna vědecko-technické revoluce společně s objevem elektrického proudu, se na politické scéně prosazuje i hnutí za emancipaci žen.¹

Podle Dočekalové, Švece a kolektivu nejvýznamnějšími komponenty tohoto hnutí byly:²

- právo na vzdělání,
- právo na zaměstnání,
- právo volební,
- právo na spravedlivou mzdu,
- rovnost politická, rodinná a náboženská,
- hospodářská nezávislost na mužích.

Boj za rovnocenné postavení žen ve společnosti se postupně stal úspěšným. „Pojem gender se dostal do popředí v okamžiku, kdy nabývají na síle feministická hnutí (19. století) a nejdříve v oblasti filozofie a politického tlaku, později i v právu se usiluje o rovnost mezi muži a ženami.“³

Během 19. a 20. století se ženy vymanily z nadvlády mužů a postupně získávaly svá práva rovnocenná s mužskými. První zemí na světě, v níž ženy získaly právo volit, se stalo Finsko v roce 1906. Ve Francii ženy mohly volit až v roce 1944. Všeobecné volební právo bylo ženám uděleno ve většině evropských zemí v průběhu první poloviny 20. století.⁴

¹ DOČEKALOVÁ, P., ŠVEC, K. a kol. *Úvod do politologie*. Praha, 2010, s. 246.

² DOČEKALOVÁ, P., ŠVEC, K. a kol. *Úvod do politologie*. Praha, 2010, s. 247-249.

³ KOLDIŇSKÁ, K. *Gender a sociální právo. Rovnost mezi muži a ženami v sociálně právních souvislostech*. Praha, 2009, s. 20.

⁴ ŠNÝDROVÁ, I. *Manažerka a stres*. Praha, 2006, s. 93-94.

„V oblasti zákonodárství byly snahy o právní zrovnoprávnění mužů a žen korunovány skutečným úspěchem, a to evropského formátu. První československá ústava z roku 1920 mezi jinými právy zaručovala rovnost mezi muži a ženami a ženám bylo přiznáno volební právo.“⁵

2.2 Ženská rovnost

Jednoznačné postavení žen ve společnosti definuje „Všeobecná deklarace lidských práv“, přijata valným shromážděním OSN dne 10. prosince 1948 v Paříži:

„U vědomí toho, že uznání přirozené důstojnosti a rovných a nezcizitelných práv všech členů lidské rodiny je základem svobody, spravedlnosti a míru ve světě, že zneuznání lidských práv a pohrdání jimi vedlo k barbarským činům, urážejícím svědomí lidstva, a že vybudování světa, ve kterém lidé, zbaveni strachu a nouze, budou se těšit svobodě projevu a přesvědčení, bylo prohlášeno za nejvyšší cíl lidu, že je nutné, aby lidská práva byla chráněna zákonem, nemá-li být člověk donucen uchýlovat se, když vše ostatní selhalo, k odboji proti tyranii a útlaku, že lid Spojených národů zdůraznil v Chartě znovu svou víru v základní lidská práva, v důstojnost a hodnotu lidské osobnosti; v rovná práva mužů i žen a rozhodl se podporovat sociální pokrok a vytvořit lepší životní podmínky ve větší svobodě, že je nutné podporovat rozvoj přátelských vztahů mezi národy, že členské státy převzaly závazek zajistit ve spolupráci s Organizací spojených národů všeobecné uznání a zachování lidských práv a základních svobod a že stejné chápání těchto práv a svobod má nesmírný význam pro dokonalé splnění tohoto závazku.“⁶

Za vlády komunistického režimu dochází k převratným změnám. Za samostatného Československa vybudovaný sociální systém se postupně ruší a po roce 1948 v Československé socialistické republice ve společnosti pomyslně neexistují rizikové projevy chování a ani se zde nesetkáváme se sociálně patologickými jevy. Totalitní vláda nepřipouští sociální rozdíly mezi obyvateli, není zde nezaměstnanost, prostituce, závislosti a ani bezdomovectví. Sociální politika je zcela deformována.

⁵ KOLDINSKÁ, K. *Gender a sociální právo. Rovnost mezi muži a ženami v sociálně právních souvislostech*. Praha, 2009, s. 149.

⁶ OSN. *Všeobecná deklarace lidských práv. Preambule*. [online]. New York, 10. 12. 1948 [cit. 02. 10. 2015]. Dostupný z WWW: <http://www.euroskop.cz/gallery/5/1683-deeeb124_a3fd_4b1e_a9ea_f35b99b8bd92.pdf>.

Postavení žen ve společnosti je uměle stabilizované. Státem centrálně řízené orgány přerozdělují finance. Je podporovaná úplná rodina prostřednictvím bezúročných půjček, posiluje se sociální zabezpečení občanů v podobě růstu důchodů, úpravy délky mateřské dovolené a zvýšení příspěvků na děti. Ženy mají právo na práci, vzdělání a prosazují se na politické scéně. Nicméně převládá neustále patriarchální typ rodiny a žena je nadále více méně ekonomicky závislá na muži, otázka samoživitelek je velice choulostivé společenské téma.⁷

V Československu došlo k výrazné změně v prosinci 1949, kdy bylo zrušeno ustanovení z roku 1811 stanovující muže hlavou rodiny a od ledna 1950 byl přijat platný zákon definující rovnost práv a povinností žen a mužů.⁸

Pozornost této problematice věnuje předseda vlády ČSSR O. Černík ve svém projevu v Národním Shromáždění dne 24. 4. 1968:

„Vážnou pozornost bude vláda věnovat společenskému postavení žen. Jsme si vědomi, že ani u nás není vše v pořádku, přestože rovnoprávnost žen je zakotvena v ústavě. Aby se tato stěžejní zásada skutečně naplnila, je nutno stále přijímat a provádět praktická opatření na nejrozmanitějších úsecích státní a společenské činnosti. Vláda proto připraví především koncepci společensky a ekonomicky žádoucí aktivity žen a bude se zabývat zejména správným územním rozložením pracovní příležitosti. Uvážíme i některé dosahy pracovněprávních předpisů, jejichž některá ustanovení - jak se ukazuje - byť dobře myšlená, se v praxi obracejí proti oprávněným zájmům některých skupin pracujících žen. Vláda je si vědoma, že pracujícím ženám a matkám připadá, kromě jejich pracovních závazků valná část starosti o rodinu a výchovu dětí, proto žádá všechny státní orgány a instituce, především pak národní výbory, aby ke všem připravovaným opatřením, která se mohou dotknout zájmů pracujících žen a matek, si vyžadovaly stanoviska Čs. Svazu žen a spolu s ním hledaly řešení, která pomohou postupně zlepšovat skutečné postavení žen v naší společnosti. Vláda sama bude v tomto duchu úzce spolupracovat s ústředním výborem Čs. svazu žen.“⁹

⁷ DUKOVÁ, I., DUKA, M., KOHOUTOVÁ, I. *Sociální politika*. Praha, 2013, s. 20.

⁸ HUBINKOVÁ, Z. a kol. *Psychologie a sociologie ekonomického chování*. Praha, 2008, s. 176.

⁹ Projev předsedy vlády ČSSR O. Černíka v NS. [online]. ČSSR 24. 04. 1968 [cit. 02. 10. 2015]. Dostupný z WWW:<[http://www.janbures.cz/User_Data/Images/Projev%20p%C5%99edsedy%20v%C3%A1dy%20C4%8CSSR%20.%20C4%8Cern%C3%ADka%20v%20NS%20\(24.4.1968\)%20II.pdf](http://www.janbures.cz/User_Data/Images/Projev%20p%C5%99edsedy%20v%C3%A1dy%20C4%8CSSR%20.%20C4%8Cern%C3%ADka%20v%20NS%20(24.4.1968)%20II.pdf)>.

„V 60 a 70 letech se v řadě zemí Evropy a ve Spojených státech rozšířila společenská hnutí za práva slabších osob. Zejména feministická hnutí upozorňovala na souvislost mezi patriarchálním názorem a společenskou tolerancí vůči násilí a všímala si historických kořenů této tolerance.“¹⁰

Ve stejném období v ČSSR se více začíná rozvíjet péče o společensky nepřizpůsobivé občany. Silný rozvoj zaznamenává sociální zabezpečení a národní výbory, které původně zavrhanou sociální práci pomalu obnovují, neboť se objevují nové nežádoucí společenské jevy jako je skrytá nezaměstnanost neboli příživnictví, prostituce matek samoživitelek a další.

Utopistické ideje kladou vysoký tlak na společnost, která je, na rozdíl od té západní, bezproblémová. „Postupně se tak vytvořil obraz „socialistické ženy - údernice“, která pracovala na plný úvazek, své děti dávala do předškolních zařízení (jedním z projevů této státní péče o děti byly tzv. jesle, jež fungovaly celý týden a byly zřizovány pro ženy, které pracovaly ve směnném provozu), byla politicky činná a k tomu všemu zvládala skvěle vést svou domácnost.“¹¹

Vývoj společnosti je přímo úměrný vývoji jednotlivých ekonomik světa. „Sociální expanze, čili „zlatý věk“ (1962 – 1973) - v tomto období dochází k hospodářskému růstu i rozvoji životní úrovně. Sociální zabezpečení občanů vzrůstá, blahobyt a hospodářská produkce je na maximu, míra nezaměstnanosti nízká.“¹²

Sice dochází k postupnému zvyšování životní úrovně, ale současně se objevují další negativní jevy spojené s diskriminací žen a etnických skupin ve společnosti. „Diskriminace: Podle Slovníku cizích slov (Academia 1995): rozlišování poškozující někoho, neuznávání jeho rovnosti s jiným, popírání nebo omezování práv určité kategorie obyvatelstva nebo určitých států, mezinárodních organizací apod. Podle Všeobecné encyklopedie Diderot (česky Praha 1999): nerovné a tím i nespravedlivé zacházení s částí obyvatelstva na základě rasové, kulturní a náboženské odlišnosti, popř. odlišnosti pohlaví apod.“¹³

¹⁰ GJURIČOVÁ, Š., KOCOURKOVÁ, J., KOUTEK, J. *Podoby násilí v rodině*. Praha, 2000. s. 12.

¹¹ KOLDINSKÁ, K. *Gender a sociální právo. Rovnost mezi muži a ženami v sociálně právních souvislostech*. Praha, 2009, s. 152.

¹² DUKOVÁ, I., DUKA, M., KOHOUTOVÁ, I. *Sociální politika*. Praha, 2013, s. 30.

¹³ KOLDINSKÁ, K. *Gender a sociální právo. Rovnost mezi muži a ženami v sociálně právních souvislostech*. Praha, 2009, s. 11.

V Úmluvě OSN jsou zakotvena práva odstraňující všechny formy diskriminace žen ze dne 18. 12. 1979, New York. Tento mezinárodní dokument podepsala i Česká republika. Úmluva zahrnuje práva občanská, sociální, politická, kulturní a ekonomická, na něž má nárok každý člověk, nezávisle na: náboženském vyznání, orientaci, politickém smýšlení, sociálním a etnickém původu, barvě pleti, rase, pohlaví, rodném jazyce, atd.

„Státy, smluvní strany této úmluvy, konstatující, že Charta Organizace spojených národů potvrzuje víru v základní lidská práva, v důstojnost a hodnotu lidské osoby a v rovnoprávnost mužů a žen, konstatující, že Všeobecná deklarace lidských práv potvrzuje zásadu nepřipustnosti diskriminace a prohlašuje, že všichni lidé se rodí svobodní a rovni pokud jde o důstojnost a práva a že každý má nárok na všechna práva a svobody, jež jsou v ní zakotveny, bez jakéhokoli rozdílu, včetně rozdílu založeného na pohlaví, konstatující, že státy, smluvní strany mezinárodních paktů o lidských právech mají povinnost zabezpečit rovnoprávnost mužů a žen při využívání všech hospodářských, sociálních, kulturních, občanských a politických práv, berouce v úvahu mezinárodní úmluvy uzavřené pod záštitou Organizace spojených národů a odborných organizací, jež prosazují rovnoprávnost mužů a žen,...“¹⁴

Po roce 1989, kdy Sametovou revolucí končí vláda totalitního režimu, se Česko stává demokratickou a svobodnou zemí, kde se postupně buduje tržní ekonomický systém, který sebou přináší i první výraznou vlnu sociálních problémů.

„Snad nikdo nebyl připraven na změnu životního stylu a ne každý se s ní dokázal vyrovnat. Ne každý se dokázal přizpůsobit změně politicko-ekonomické situace a poradit si snově nabytou svobodou, která od člověka vyžaduje odpovědnost, a také se zvýšením nároků, které na něj byly kladeny.“¹⁵

Transformace politické a ekonomické oblasti v ČR po roce 1989 je velice složitý proces, který přináší hlavně nutnost legislativních změn, které budou odpovídat současnému stavu v zemi. Primárním cílem v sociální sféře byla snaha o obnovu sociálních služeb. Masivně vznikají nestátní organizace sociální péče, kterým však chybí právní ukotvení. ČR v roce 2004 vstupuje do EU a je povinna koordinovat novou

¹⁴ ČESKO. Vyhláška MZ 62/1987 Sb., Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen ze dne 13. května 1987. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. [online]. 25. 10. 2006 [cit. 02. 10. 2015]. Dostupný z WWW: <<http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rlp/dokumenty/umluva-o-odstraneni-vsech-forem-diskriminace-zen-19711/>>.

¹⁵ PRŮDKOVÁ, T., NOVOTNÝ, P. *Bezdomovectví*. Praha, 2008, s. 9.

legislativu týkající se sociálních služeb, praxi sociálních služeb, výchovu a vzdělání sociálních pracovníků. Zájmy profesionálů pracujících v sociální oblasti hájí společnost sociálních pracovníků a komora sociálních pracovníků. Postupně se rodí profesionální sociální obor legislativně ukotvený *předpisem č. 108/2006 Sb.*, v Zákoně o sociálních službách¹⁶, který reaguje na vyvíjející se společnost.

„Smyslem tohoto zákona je chránit práva a oprávněné zájmy lidí, kteří jsou oslabeni v jejich prosazování, a to z různých důvodů jako je věk, zdravotní postižení, nedostatečně podnětné sociální prostředí, krizová životní situace a mnoho dalších příčin. Zákon vymezuje vedle práv a povinností jednotlivců také práva a povinnosti krajských poboček úřadu práce, obcí, krajů, státu a samozřejmě také poskytovatelů sociálních služeb. V zákoně je také upravena oblast týkající se podmínek výkonu sociální práce, a to ve všech společenských systémech, kde sociální pracovníci působí.“¹⁷

Se změnami politicko-ekonomicko-sociálního charakteru došlo k výrazným změnám i v životě a chování jednotlivců či členů rodin. Objevují se skutečné změny v podobě nízké porodnosti, zvýšení rozvodovosti, zvýšení průměrného věku osob uzavírajících sňatek, odkládání početí rodin na pozdější věk, zvýšení počtu nesezdaných soužití, zvýšení počtu druhých rodin ve vyšším věku, snížení doby společně tráveného času v rodině, prohloubení ekonomických rozdílů v rodinách a dále i v podobě změny rolí jedinců v rodinách.¹⁸

Mezi zcela nové společenské patologické jevy se řadí domácí násilí páchané na ženách, o kterém se otevřeně začíná hovořit na počátku nového tisíciletí.

„V ČR se v letech 1995 - 2010 podařilo, zejména díky NNO, zviditelnit problematiku násilí na ženách a zároveň prosazovat přijetí legislativních opatření. Úsilí neziskových organizací - ProFem, Rosa, později i dalších organizací sdružených v Koordoně – bylo při dosahování těchto cílů nepřehlédnutelné. NNO věnující se problematice domácího násilí na ženách se zasloužily o změnu legislativy, stejně důležitá byla i neustálá komunikace s odborníky, politiky, představiteli vysokých škol

¹⁶ ČESKO. Zákon č. 108/2006 Sb. O sociálních službách. In: *Sbírka zákonů. Česká republika*. 2006, částka 37, s. 1257-1289.

¹⁷ MPSV ČR. *Registr poskytovatelů sociálních služeb*. [online]. 01. 01. 2007 [cit. 10. 10. 2015]. Dostupný z WWW:<http://iregistr.mpsv.cz/socreg/vitejte.fw.do?jsessionid=DAE7DE72CA934797CA9C17533915A9F5.node1?SUBSESSION_ID=1444573434379_1>.

¹⁸ HUBINKOVÁ, Z. a kol. *Psychologie a sociologie ekonomického chování*. Praha, 2008, s. 187.

nebo médií. Nelze nezmínit ani akce a mediální kampaně, které přiblížily toto téma široké veřejnosti.“¹⁹

¹⁹ KUBÁLKOVÁ, P., WENNERHOLM ČÁSLAVSKÁ, T., autorský tým APPELTOVÁ, M. *Ženy a česká společnost: hodnocení implementace Pekingské akční platformy na národní a mezinárodní úrovni (Peking 15)*. Praha, 2010, s. 38.

3 DOMÁCÍ NÁSILÍ PÁCHANÉ NA ŽENÁCH

„Idoly ženské krásy se v průběhu staletí měnily, a to již od pravěku. Ideál ženské krásy se formoval podle soudobých společenských pravidel a hodnot, tedy od Věstonické Venuše, přes křehké a hubené gotické madony, k renesančním, barokním a novověkým ženám typu „krev a mléko“, a naopak šlechtickými kruhy zdůrazňovanými štíhlými kráskami. Revoluční změna v pojetí ženy přichází ve 20. století, kdy se žena odhalila, mohla legálně ukazovat své nohy, být svá, líčit se, řídit auto. Ženskými vzory se stávají filmové herečky, političky, manekýnky, podnikatelky, spisovatelky, architektky, ženy, které něco dokáží, a nemusí to být jenom krása tělesná, ale i krása duševní.“²⁰

Postavení rodiny a žen ve společnosti se od původního modelu zcela odklání. Na základě nevyrovnané poptávky a nabídky na trhu práce a s tím související rostoucí nezaměstnaností, dlouhotrvající globální hospodářské krize se zvyšuje celosvětově chudoba. Populace plošně stárne a mladá generace zakládání rodin cíleně odkládá, zvyšuje se počet singl žijících lidí. Všechny tyto nepříznivé faktory v populaci vyvolávají negativní reakce jako je zvyšující se agresivní chování, různé druhy závislostí (od návykových látek počínaje až po závislosti na sociálních sítích a gambling), což s sebou přináší nežádoucí problémy ve vztazích a rodinách, ve společnosti.

Ženy jsou vystaveny velkému tlaku. Jsou emancipované, mají svá práva, právo na práci, na vzdělání, jsou chráněny zákonem v době těhotenství a mateřství, atd. Současně se však musí ekonomicky podílet na sociálním pojištění, aby jim v době nástupu do důchodového věku byl přiznán nárok na starobní důchod, jehož výška se odvíjí od odpracovaných let a současně i od počtu dětí, o které žena pečovala. Oproti tomu stojí realita, že nabídka zvýhodněných pracovních míst pro ženy matky, obzvláště matky samoživitelky, je na trhu práce v ČR velice neutěšená, v mnoha případech jsou ženy diskriminovány z hlediska snížených pracovních úvazků nebo např. finanční odměny za vykonanou práci v porovnání s muži. Matky samoživitelky jsou nezajímavé pro potenciálního zaměstnavatele z hlediska péče o potomky. A tak jsou ženy konfrontovány s intenzivním rozhodováním, zda být zaměstnanou matkou a být ekonomicky nezávislou nebo být vychovávající matkou a plně se věnovat péči o děti.

²⁰ HUBINKOVÁ, Z. a kol. *Psychologie a sociologie ekonomického chování*. Praha, 2008, s. 187.

Čelí tak dalším požadavkům v podobě uspokojení základních životních potřeb jako je bydlení, obživa, zdravotní péče a vzdělávání dětí. V případě, že jsou z jakéhokoli důvodu samy s dětmi, pohybují se často na hranici chudoby.²¹

„Pro ženskou chudobu existují genderové důvody. Stále ve společnosti převládá patriarchální názor, že žena se má starat o děti a domácnost a muž je živitelem rodiny. To se projevuje i v tom, že existují stále velké rozdíly mezi příjmy žen a mužů, i když se jedná o stejnou práci ve stejném oboru.“²²

„Podle všeobecných poznatků je chudoba žen vyvolávána limity v přístupu k ekonomickým zdrojům, vzdělání a účasti na rozhodovacích procesech. Bez ohledu na to, že princip gender zahrnuje rovný přístup žen a mužů k ekonomickým zdrojům a lidským právům, u žen přirozeně zvyšuje chudobu vazba na děti, a tak se chudoba žen dotýká zásadním způsobem i problému dětské chudoby.“²³

Pro mnohé ženy, které setrvávají ve vztazích, v nichž se partner prokazuje jednoznačně jako agresor, není jednoduché odejít, obzvláště, jsou-li ve vztahu děti. Většina matek s dětmi je celkově závislá na partnerovi.

Zdrženlivost české společnosti vůči problematice domácího násilí souvisí i s její specifickou charakteristikou. Jedná se o velice intimně citlivou a důvěrně choulostivou záležitost probíhající uvnitř základní sociální skupiny společnosti, a to v rodině, což je společensky nepřípustné.

Ještě dnes jsou v české společnosti s tímto fenoménem spojeny mnohé mýty, které v mnoha případech brání samotným obětem násilí, řešit svou tíživou životní situaci, neboť se obávají, že nebudou mít adekvátní profesionální podporu z hlediska odborné pomoci, včetně přístupu policistů, lékařů, zdravotního personálu a sociálních pracovníků.

²¹ KUBÁLKOVÁ, P., WENNERHOLM ČÁSLAVSKÁ, T., autorský tým APPELTOVÁ, M. *Ženy a česká společnost: hodnocení implementace Pekingské akční platformy na národní a mezinárodní úrovni (Peking 15)*. Praha, 2010, s. 1-3.

²² BUDINOVÁ, A. *Rizika chudoby žen postižených domácím násilím a jejich dětí*. Praha, 2012, s. 15.

²³ KUBÁLKOVÁ, P., WENNERHOLM ČÁSLAVSKÁ, T., autorský tým APPELTOVÁ, M. *Ženy a česká společnost: hodnocení implementace Pekingské akční platformy na národní a mezinárodní úrovni (Peking 15)*. Praha, 2010, s. 1.

3.1 Definice domácího násilí a právní ochrana před domácím násilím

Kompaktní a ucelená definice domácího násilí, jasně vymezující pojetí tohoto fenoménu, neexistuje.

„Domácí násilí představuje komplexní jev, který může nabývat různých podob a je sycen různými příčinami.“²⁴

Domácí násilí lze tedy chápat jako řadu projevů rizikového chování mezi blízkými osobami, žijícími ve společné domácnosti. Toto nepřijatelné chování je často latentní, dlouhodobé, opakující se a stupňující se. Charakteristické pro domácí násilí je, že mezi útočníkem a obětí je citová, sociální, ekonomická a existenční vazba. Role osoby ohrožené (oběti) a osoby násilné (pachatele) jsou neměnné a nevyrovnané v poměru sil. Násilná osoba nabývá převažující moc a kontrolu nad osobou ohroženou.²⁵

Součástí právního řádu je řada ustanovení o ochraně před domácím násilím:

- **Ústava č. 1/1993 Sb.**²⁶
- **Listina základních práv a svobod č. 2/1993 Sb.**²⁷
- od 1. července 1990 účinný **zákon č. 200/1990 Sb.** - Zákon České národní rady o přestupcích²⁸
- od 1. dubna 2000 účinný **zákon č. 359/1999 Sb.** - Zákon o sociálně-právní ochraně dětí²⁹
- od 1. ledna 2001 účinný **zákon č. 257/2000 Sb.** - Zákon o Probační a mediační službě³⁰

²⁴ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky*. Praha, 2008, s. 10.

²⁵ VOŇKOVÁ, J. *Vaše právo - první právní pomoc ženám, obětem domácího násilí*. Praha, 2012, s. 7.

²⁶ ČESKO. Zákon č. 1/1993 Sb. Ústava České republiky. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1993, částka 1, s. 1-16.

²⁷ ČESKO. Zákon č. 2/1993 Sb. Listina základních práv a svobod. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1993, částka 1, s. 17-23.

²⁸ ČESKO. Zákon č. 200/1990 Sb. Zákon České národní rady o přestupcích. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1990, částka 35, s. 810-826.

²⁹ ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1999, částka 111 s. 7662-7681.

³⁰ ČESKO. Zákon č. 257/2000 Sb. Zákon o Probační a mediační službě. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2000, částka 74 s. 3616-3621.

- od 1. ledna 2004 účinný **zákon č. 218/2003 Sb.** - Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)³¹
- od 1. ledna 2007 účinný **zákon č. 135/2006 Sb.**, kterým se mění mnohé zákony v oblasti právní ochrany před domácím násilím. Tento zákon se opírá o tři primární body:³²
 - a) **Zákonné omezení** - vykázaní násilné osoby ze společného obydlí na 10 dní Policií ČR
 - b) **Sociální pomoc ohrožené osobě v Intervenčních centrech** - sociální a psychologické poradenství
 - c) **Právní ochrana** - zvláštní předběžné opatření poskytované občanskými soudy
- od 1. ledna 2007 účinný **zákon č. 108/2006 Sb.** - Zákon o sociálních službách, který upravuje „**Sociální pomoc osobám ohroženým domácím násilím v Intervenčních centrech**“³³
- od 1. ledna 2009 účinný **zákon č. 273/2008 Sb.** - Zákon o Policii České republiky³⁴
- od 1. července 2009 účinný **zákon č. 7/2009 Sb.**,³⁵ kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony³⁶
- od 1. ledna 2010 účinný **zákon č. 40/2009 Sb.** - Trestní zákoník, který formuluje nové skutkové podstaty trestních činů - „**nebezpečné pronásledování**“ (stalking), jež je pokračujícím nežádoucím jevem domácího násilí v jiné podobě a podmínkách³⁷

³¹ ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb. Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2003, částka 79 s. 4030-4052.

³² ČESKO. Zákon č. 135/2006 Sb. Zákon, kterým se mění mnohé zákony v oblasti právní ochrany před domácím násilím. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2006, částka 46 s. 1628-1632.

³³ ČESKO. Zákon č. 108/2006 Sb. Zákon o sociálních službách. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2006, částka 37, s. 1257-1289.

³⁴ ČESKO. Zákon č. 273/2008 Sb. Zákon o Policii České republiky. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2008, částka 91, s. 4086-4116.

³⁵ ČESKO. Zákon č. 7/2009 Sb. Zákon, kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2009, částka 3, s. 66-97.

³⁶ ČESKO. Zákon č. 99/1963 Sb. Občanský soudní řád. In: *Sbírka zákonů, Československá socialistická republika*. 1963, částka 56, s. 384-428.

³⁷ ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2009, částka 11, s. 354-464.

- od 1. září účinný *zákon č. 198/2009 Sb.* - Zákon o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon)³⁸

3.2 Druhy domácího násilí

„Domácí násilí zahrnuje všechny formy, fyzického, sexuálního a psychického týrání ve všech druzích blízkých vztahů, včetně vážných pohrůzek použití podobného násilí. Partneri nebo osoby blízké mohou žít ve společné domácnosti, mohou být rozvedeni, mohou žít odděleně, anebo spolu dlouho, či dokonce nikdy nežili. Ve většině případů jde o násilí páchané muži vůči ženám (vlastním manželkám, družkám, partnerkám), někdy i vůči dětem a prarodičům.“³⁹

Podle Bednářové, Mackové, Wünschové a Bláhové podoby domácího násilí:⁴⁰

- **Psychické násilí** - ponižování, urážky, nadávky, zesměšňování, vydírání, zastrašování, odepírání spánku nebo potravy
- **Fyzické násilí** - pohlavky, kopance, škrcení, bití pěstí či různými předměty
- **Sexuální násilí** - donucení k sexu či nepřijatelným a odmítaným sexuálními praktikám
- **Sociální izolace** - nepřiměřená kontrola druhé osoby, zakazování komunikace a kontaktu s druhými lidmi, škodlivá žárlivost
- **Ekonomická kontrola** - omezování přístupu k financím, kontrola nákladů

Domácí násilí má typický průběh, a to v podobě tzv. „spirály“, která se pravidelně opakuje v určitých intervalech, intenzita samotných útoků má vzestupnou tendenci a intervaly mezi jednotlivými útoky se postupně zkracují.

³⁸ ČESKO. Zákon č. 198/2009 Sb. Zákon o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2009, částka 58, s. 2822-2829.

³⁹ MATOUŠEK, O., KODYMOVÁ, P., KOLÁČKOVÁ, J. (eds.) *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha, 2010, s. 227.

⁴⁰ BEDNÁŘOVÁ, Z., MACKOVÁ, K., WÜNSCHOVÁ, P., BLÁHOVÁ, K. *Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha, 2009, s. 7.

Podle Kopecké je cyklus domácího násilí tvořen třemi etapami:⁴¹

- **etapa hromadění napětí** (slovní ataky v podobě zesměšňování, kritizování...),
- **etapa samotného útoku** (jakákoli podoba násilí, týrání – od psychického až po sexuální),
- **etapa usmiřování** (líbanky, odprošování, omluvy, usmiřování, sliby...).

„České trestní právo pojem domácí násilí nezná, řeší obecně násilí mezi osobami žijícími ve společném bytě nebo domě (tzn. i mezi nájemcem a pronajímatelem, tedy mezi osobami, které k sobě nemusejí mít citový ani příbuzenský vztah.“⁴²

Trestní činy související s domácím násilím uvedeny v trestním zákoníku:⁴³

- § 140 Vražda
- § 141 Zabití
- § 145 Těžké ublížení na zdraví
- § 146 Ublížení na zdraví
- § 175 Vydírání
- § 185 Znásilnění
- § 187 Pohlavní zneužití
- § 195 Opuštění dětí
- § 196 Zanedbání povinné výživy
- § 198 Týrání svěřené osoby
- § 199 Týrání osoby žijící ve společném obydlí
- § 201 Ohrožování výchovy dítěte
- § 353 Nebezpečné vyhrožování
- § 354 Nebezpečné pronásledování

⁴¹ KOPECKÁ, I. *Psychologie 3. Díl*. Praha, 2015, s. 82.

⁴² BEDNÁŘOVÁ, Z., MACKOVÁ, K., WÜNSCHOVÁ, P., BLÁHOVÁ, K. *Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha, 2009, s. 6.

⁴³ ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2009, částka 11, s. 383-436.

3.3 Oběti domácího násilí

Z hlediska trestního zákona je domácí násilí definováno od 1. června 2004 pojmem „*týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě nebo osoby blízké*“. Osobou blízkou jsou chápány příbuzní v přímé linii, obvykle manžel, manželka, sourozenci, potomci nebo jiné osoby v poměru rodinném nebo jemu podobném (partnerský vztah druha a družky). Nový trestní zákoník nabyl účinnosti od 1. ledna 2010.⁴⁴

Domácí násilí ničí oběť nejenom na tělesné, ale i na psychické úrovni. Zasahuje celý rodinný komplex, sekundárně pak velmi intenzivně děti, které v rodině žijí a jsou přímými svědky násilných útoků.

Podle Hronové a Vavroňové faktory ovlivňující oběť domácího násilí v setrvání ve vztahu s agresorem:⁴⁵

- nízké sebevědomí, nízká sebeúcta,
- závislost na agresorovi – psychická, citová, ekonomická, bytová, existenční,
- pocit viny,
- stud za vzniklou situaci,
- mýty o násilí a společenské předsudky,
- nízká gramotnost občanských práv a trestního zákona,
- neinformovanost o dostupných službách,
- nedostupnost sociálních služeb,
- nedůvěra ke státní správě a činnosti Policie ČR.

Dle Pikálkové o obětech či pachatelích domácího násilí lze čerpat z vícero zdrojů:⁴⁶

- **Klinické studie** získané na základě pomáhajících profesí (sociální pracovníci, kliničtí psychologové a psychiatři), které poskytují odborné služby klientům v konkrétních případech násilí v rodině.

⁴⁴ VOŇKOVÁ, J. *Vaše právo – první právní pomoc ženám, obětem domácího násilí*. Praha, 2012, s. 5.

⁴⁵ HRONOVÁ, M., VAVROŇOVÁ, M. *Vliv domácího násilí na zdraví žen-obětí násilí a jejich dětí, které jsou svědky násilí v rodině.*, Sociologická sonda klientek o. s. ROSA a jejich dětí za rok 2010. Praha, 2011, s. 4.

⁴⁶ PIKÁLKOVÁ, S. (ed.) *Mezinárodní výzkum násilí na ženách*. Praha, 2004, s. 15.

- **Oficiální statistiky** jsou složeny z dat především ze statistik Policie ČR a statistik zdravotních zařízení. Tyto uvedené oficiální statistiky jsou ovšem obecně velmi zkresleny tím, že pojímají pouze ty případy, které byly oznámeny na Policii ČR a kterých je v případě násilí v rodině výrazná menšina.
- **Neoficiální statistiky** neziskových organizací, zabývajících se podporou obětí domácího násilí (ProFem, Rosa, Bílý kruh bezpečí), jsou pokladem pro pouhý odhad vývoje tohoto společenského fenoménu.
- **Sociologické výzkumy** představují poslední zdroj dat, u kterého je výraznou komplikací především citlivost a tabuizace tématu a s tím spojená nevěle vypovídat.

„Na rozdíl od rétoriky OSN a Rady Evropy, která hovoří o nulové toleranci násilí na ženách, genderově podmíněném násilí, se v České republice na vládní úrovni a i v Národním akčním plánu hovoří o širokém pojmu „Domácí násilí“, který svědčí o posunu v České republice k pouze kriminologickému pohledu na násilí.“⁴⁷

V obecném pojetí oběti násilí jsou tyto osoby:

- **Ženy:** Dle studie Sociologického ústavu AV ČR z roku 2004 jsou nejčastější obětí domácího násilí v 95% ženy. S domácím násilím se během svého života v České republice setkala 38 % žen.⁴⁸ „Statisticky významnou skupinu tvoří ženy na mateřské dovolené - 27,6 % klientek. Dalších téměř 15 % žen není ekonomicky aktivních či je vyloučeno z trhu práce (studentky, nezaměstnané ženy, ženy v důchodu, ženy v domácnosti). Celkem v úplné či částečné ekonomické závislosti na svém partnerovi tedy žije 42,5 % žen - obětí domácího násilí.“⁴⁹
- **Děti:** Děti společně s ženami tvoří nejvíce zastoupenou skupinu obětí násilí v rodině. Syndrom CAN neboli syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte je často spojován s fenoménem domácího násilí.

⁴⁷ KUBÁLKOVÁ, P., WENNERHOLM ČÁSLAVSKÁ, T., autorský tým APPELTOVÁ, M. *Ženy a česká společnost: hodnocení implementace Pekingské akční platformy na národní a mezinárodní úrovni (Peking 15)*. Praha, 2010, s. 38.

⁴⁸ PIKÁLKOVÁ, S. (ed.) *Mezinárodní výzkum násilí na ženách*. Praha, 2004, s. 51.

⁴⁹ KUBÁLKOVÁ, P., WENNERHOLM ČÁSLAVSKÁ, T., autorský tým APPELTOVÁ, M. *Ženy a česká společnost: hodnocení implementace Pekingské akční platformy na národní a mezinárodní úrovni (Peking 15)*. Praha, 2010, s. 40.

Ze 40% se násilí v rodinách odehrává přímo na dětech týraných partnerek. Přítomnost dětí u jakékoli formy domácího násilí intenzivně ohrožuje a narušuje zdravý vývoj dítěte. Děti jsou z 94% svědky domácího násilí.⁵⁰

- **Muži:** Mužská cílová skupina pokrývá 1,5 % domácího násilí a to dle statistiky Policejního prezidia ČR z roku 2013.⁵¹ Tato skupina má latentní charakter, neboť málokterý muž veřejně přizná, že je obětí násilí páchané ženou. Obraz týraného muže je ze společenského statusu nepřijatelný a nedůstojný, proto muži v mnoha případech svůj prožitek nezveřejní.
- **Senioři:** Další latentní skupinu obětí násilí v rodinách tvoří senioři, kteří ve věku nad 65 let trpí domácím násilím v 13%. Informovanost o domácím násilí prokazuje 22 % seniorů dle výzkumu Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích z roku 2004.⁵² Pachatelé násilí na seniorech bývají primárně jejich děti, což je velice choulostivé a bolestné uvědomění starých lidí, které jim nedovoluje tuto trestní činnost veřejně přiznat, neboť to vnímají jako své životní selhání při výchově. Další skupinou páchající tuto trestní činnost jsou osoby pečující o osobu svěřenou do péče (nekvalifikované pečovatelky, ošetřovatelky).
- **Handicapované osoby:** Násilí páchané na handicapovaných osobách je latentní. O případech se veřejnost dovídá většinou až z médií, kdy konkrétní případ je řešen soudně pro fatální následky průběhu trestního činu násilí v rodině. Handicapované osoby bývají odkázány na péči násilníka nebo jsou na pachateli přímo existenčně závislé.

3.4 Pachatel domácího násilí

Varovné signály charakteristické rizikovým projevům násilného chování je v prvopočátku nového vztahu velice těžké rozeznat. Většina lidí je pod vlivem euforie z nového citového naplnění a některé projevy typické pro násilí jsou lehce

⁵⁰ HRONOVÁ, M., VAVROŇOVÁ, M. *Vliv domácího násilí na zdraví žen-obětí násilí a jejich dětí, které jsou svědky násilí v rodině.*, Sociologická sonda klientek o. s. ROSA a jejich dětí za rok 2010. Praha, 2011, s. 24-29.

⁵¹ POLICEJNÍ PREZÍDIUM ČR. *Týrání osoby žijící ve společném obydlí, 2013. Zaostřeno na ženy a muže – 2014.* [online] 2013 [cit. 03. 10. 2015]. Dostupný z WWW: <<https://www.czso.cz/documents/10180/25707202/3000026604.pdf/ce2cd376-8661-4435-8682-da49233dc58f?version=1.1>>.

⁵² MZV ČR. *Popis jednotlivých forem domácího násilí, analýza jejich příčin, prevence.* [online]. 2004 [cit. 03. 10. 2015]. Dostupný z WWW: <http://www.mzv.cz/public/80/71/99/73346_14945_RM_01_16_04.doc>.

přehlednutelné. Násilné osoby jsou zastoupeny ve všech skupinách populace bez rozdílu věku, rasy, vzdělání, sociálního původu, sexuální orientace či náboženského vyznání. Většina agresorů na veřejnost působí velice kultivovaně, soucitně a přátelsky, v osobním projevu vůči protějšku jsou agresivní, vulgární, afektovaní a silně sobečtí.⁵³

Bednářová, Macková, Wünschová a Bláhová uvádí základní specifické charakteristiky pachatele:⁵⁴

- pachatelé pocházejí z velmi špatného rodinného zázemí,
- pachatel často sám vyrostl v násilném prostředí,
- většina agresorů byla v dětství týrána,
- více než polovina chlapců, kteří byli svědky nebo se sami stali oběťmi násilí, se v dospělosti dopouští násilí na své partnerce nebo děti.

Mezi varovné signály, jak uvádí Bednářová, Macková, Wünschová a Bláhová patří:⁵⁵

- **Narcistická porucha osobnosti**

Partner je zprvopočátku velkorysý a vřelý. Posléze začne v chování nadřazovat vlastní důležitost a dokonalost. Nepřijímá názory protějšku, je povýšený, intrikuje.

- **Nadměrná naléhavost**

Žena je krátce po seznámení tlačena partnerem k závazkům, do zasnoubení, k svatbě. Pachatel násilí si ženu „pojistí“ pevným svazkem.

- **Pohrdavý postoj k ženám**

Násilná osoba má pohrdavý postoj ke všem ženám, nepřistupuje k nim jako rovnocenným bytostem. Ženu neuznává jako rovnocennou bytost.

- **Dominance ve vztahu**

Agresor rozhoduje o společných záležitostech, ale i soukromých záležitostech oběti, včetně volby setkání s rodinnými příslušníky, přáteli atd. Žena nemá možnost svobodné volby ani rozhodování.

⁵³ BEDNÁŘOVÁ, Z., MACKOVÁ, K., WÜNSCHOVÁ, P., BLÁHOVÁ, K. *Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha, 2009, s. 22-24.

⁵⁴ BEDNÁŘOVÁ, Z., MACKOVÁ, K., WÜNSCHOVÁ, P., BLÁHOVÁ, K. *Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha, 2009, s. 22-24.

⁵⁵ BEDNÁŘOVÁ, Z., MACKOVÁ, K., WÜNSCHOVÁ, P., BLÁHOVÁ, K. *Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha, 2009, s. 22.

- **Nadměrná kontrola**

Osoba s násilným chováním obětí vlastní. Je posedlá potřebou vědět o pronásledované osobě zcela všechno, z její minulosti, přítomnosti a i o plánech do budoucna. Oběť často terorizuje různými výslechy, kontrolou osobních věcí a neustálým nátlakem nekonečných zpovědí.

- **Extrémní vazby ke své matce**

Pachatelé domácího násilí jsou buď na svou matku bezmezně fixováni, jsou na ní totálně závislí, nebo ji neuznávají jako ženu a jednají s ní povýšeně. Projevují ve vztahu k ní agresi, vulgarismus, afektované chování.

- **Izolace od sociálních kontaktů**

Násilník postupně a systematicky svou oběť izoluje od všech sociálních kontaktů. Nejprve od přátel a kamarádů, následně od rodiny a blízkých. Posléze jsou to kontakty i pracovního charakteru, kdy oběť většinou ukončí pracovní vztah sama a dobrovolně, neboť je tlakem agresora zcela ovlivněna.

3.5 Následky domácího násilí

Násilí páchané v rodinách má fatální a celoživotní následky pro samotné oběti či svědky tohoto patologického chování útočníků. Oběti většinou nechtějí ukončit disharmonický vztah, ale rády by ukončily násilí. Ženy mají k protějšku citový vztah, snaží se věřit, že se muž změní. Většina týraných žen má strach z dalších útoků na vlastní osobu nebo i děti, mají snahu zachovat potomkům rodinu, jsou často sociálně izolovány, takže žijí v domnění, že únik není možný a řešení neumějí najít. Odchod oběti často stav v rodině nevyřeší. Je důležité přesvědčení a pevné rozhodnutí vyhrocenou situaci řešit s vědomím, že celková doba řešení bude dlouhá a náročná cesta. Agresor bývá vytrvalý a svou oběť často intenzivně vyhledává a fixuje na sebe různými manipulačními technikami, např. citově oběť vydírá, vyhrožuje přes děti, bydlení atd.

Podle Hronové a Vavroňové následky domácího násilí lze rozdělit na:⁵⁶

- **Psychické následky**

- frustrace sociálních potřeb oběti
- nízké sebehodnocení
- snížená schopnost navazovat a udržovat vztahy
- stálé napětí, špatná nálada a smutek
- úzkostné stavy, posttraumatická porucha osobnosti

- **Zdravotní následky**

- úrazy způsobené násilím
- lékařské zákroky a operace (gynekologické, chirurgické, stomatologické)
- totální vyčerpání organismu
- rozvoj psychosomatických onemocnění (poruchy dýchání, trávení)
- zvýšený krevní tlak v důsledku vysoké hladiny stresových hormonů v krvi
- zvýšené riziko kardiovaskulárních nemocí
- vznik závislosti (medikace, drogy, alkohol)

- **Sociální následky**

- zhoršení a snížení pracovního výkonu
- horší využívání vlastních duševních schopností
- kriminální jednání
- zvýšené riziko rozvoje dalších projevů rizikového chování u agresorů

- **Viktimizace**

Pojem viktimizace pochází z kriminologické psychologie. Tento termín definuje proces zraňování jedince, který začíná, ale nekončí samotným násilným útokem na oběť.

- **Primární viktimizace**

„Výraz viktimizace označuje proces, ve kterém se člověk stává obětí trestného činu. Trestní čin je téměř vždy silným zásahem do života jeho oběti. Trestní čin, který je

⁵⁶ HRONOVÁ, M., VAVROŇOVÁ, M. *Vliv domácího násilí na zdraví žen-obětí násilí a jejich dětí, které jsou svědky násilí v rodině.*, Sociologická sonda klientek o. s. ROSA a jejich dětí za rok 2010. Praha, 2011, s. 5-7.

označován jako primární viktimizace, vždy uvozuje další pochody, ve kterých jedinec vystupuje ve vynucené roli oběti (poškozeného).“⁵⁷

- **Sekundární viktimizace**

„Postavení oběti trestného činu je vždy spojeno se stresem. Z podstaty věci samé plyne, že pro oběť bude kontakt s policií, soudem či znalci vždy stresující. Oběť se musí rozpomínat na emociálně nabitě události spojené s trestným činem a referovat o citlivých prožitcích cizím lidem. Sekundární viktimizace se však nevztahuje na tento přirozený a nezbytný proces. O sekundární viktimizaci mluvíme teprve tehdy, když se do procedur, které odstartuje oznámení nebo zveřejnění trestného činu, vloudí další nadbytečné zraňování oběti. Můžeme hovořit o jevech procedurální neférovosti.“⁵⁸

3.6 Pomoc obětem domácího násilí

Domácí násilí bylo nutné akceptovat jak z hlediska společenského, sociálního, zdravotnického, tak především právního. V současné době obětem domácího násilí lze nabídnout ochranu a pomoc na profesionální úrovni dle platných legislativních předpisů.

- **Lékařská pomoc**

Ministerstvo zdravotnictví ve svém Věstníku č. 3 z dubna roku 2006 vydává „*Metodické pokyny*“ směřující k popisu zdravotní péče poskytované osobám ohroženým domácím násilím. „Ve snaze sjednotit postup lékařů při poskytování zdravotní péče osobám ohroženým domácím násilím (dále jen „ohrožená osoba“) vydává Ministerstvo zdravotnictví tento doporučující metodický pokyn, podle kterého lze postupovat i v případě pouhého podezření na ohroženou osobu, a který lze využít i při postupu jiných zdravotnických pracovníků.“⁵⁹

Následující „*Metodický pokyn*“ Ministerstva zdravotnictví vydaný ve Věstníku č. 3 z května roku 2008 je zaměřen na popis zdravotní péče, která se poskytuje při

⁵⁷ ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha, 2007, s. 13.

⁵⁸ ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha, 2007, s. 16.

⁵⁹ MZ ČR. Metodický pokyn. *Věstník Ministerstva zdravotnictví České republiky*, 2006, č. 3, s. 2. [online]. duben 2006 [cit. 03. 10. 2015]. Dostupný z WWW: <http://www.mzcr.cz/Legislativa/dokumenty/vestnik_3667_1775_11.html>.

podezření na syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. „Ve snaze upozornit lékaře na problematiku syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (dále jen „sy. CAN“) a zajistit jednotný postup lékařů zvláště primární péče při diagnostice, léčbě a následných opatření při zjištění sy. CAN, vydává Ministerstvo zdravotnictví následující metodické opatření, které lze využít ve všech zdravotnických zařízeních, která poskytují zdravotní péči dětem.“⁶⁰

- **Sociální pomoc**

Intervenční centra v České republice jsou součástí sociální služeb a řídí se podle **§ 60 písm. a zákona č. 108/2006 Sb.** o sociálních službách.⁶¹ Tato sociální služba je cíleně zaměřená na osoby ohrožené domácím násilím a bezprostředně navazuje na rozhodnutí Policie ČR o vykázaní násilné osoby ze společného obydlí. Od zahájení provozu intervenčních center v ČR, v roce 2007, APIC legalizuje a sleduje v praxi účinnost **Zákona na ochranu před domácím násilím 135/2006 Sb.**⁶²

Počátek intervenčních center je spojen se vznikem institutu vykázaní. Intervenční centra mají povinnost kontaktovat ohroženou osobu do 48 hodin po získání ohlášené informace o tzv. „**vykázaní násilné osoby ze společného obydlí**“ Policií ČR a nabídnout jí krizovou intervenční pomoc, na kterou navazují další služby v podobě krátkodobého odborného sociálního, právního a psychosociálního poradenství, popřípadě možnost odkázání na další navazující sociální služby, které by klientce pomohly stabilizovat její krizovou životní situaci.

- **Zákonná pomoc**

Policie ČR je právě tím prvotním orgánem, který v případě domácího násilí reaguje, zasahuje a následně, i v případě podaného trestního oznámení, vyšetřuje.

Postupy Policie ČR jsou upraveny **zákonem č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky**, ve znění pozdějších předpisů. Oprávnění slouží k plnění hlavního cíle stanoveného v ustanovení § 2 zákona o Policii České republiky, kterými

⁶⁰ MZ ČR. Metodický pokyn. *Věstník Ministerstva zdravotnictví České republiky*, 2008, č. 3, s. 35. [online]. 30. 05. 2008 [cit. 03. 10. 2015]. Dostupný z WWW: <http://www.mzcr.cz/Legislativa/dokumenty/vestnik_3610_1774_11.html>.

⁶¹ ČESKO. Zákon č. 108/2006 Sb. § 60a. Zákon o sociálních službách. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2006, částka 37, s. 1272.

⁶² ČESKO. Zákon č. 135/2006 Sb. Zákon, kterým se mění mnohé zákony v oblasti právní ochrany před domácím násilím. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2006, částka 46 s. 1628-1632.

jsou např. služby veřejnosti a ochrana osob, majetku, veřejného pořádku, předcházejí trestní činnosti a plnění dalších úkolů stanovených trestním řádem.⁶³

Právní „*institut vykázání*“ opravňuje příslušníky Policie ČR k vykázání útočné a násilné osoby ze společného obydlí po dobu 10 dní ode dne jeho uskutečnění, a možno-li předpokládat, vzhledem k předešlým opakovaným útokům, že se osoba dopustí nebezpečného útoku proti zdraví, životu, svobodě, nebo zvláště závažného útoku proti lidské důstojnosti. Desetidenní lhůta je započata následujícím dnem, kdy bylo vykázání uskutečněno orgánem Policie ČR.⁶⁴

Vláda České republiky dne 8. 2. 2016 schválila podpis *Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí* (tzv. Istanbulská úmluva). Tím se Česká republika připojila k většině zemí EU a ratifikována by mohla být v průběhu roku 2018. Tento krok lze považovat za další zlomový bod v boji proti násilí na ženách. Istanbulská úmluva věnuje pozornost primárně prevenci násilí, snaží se o dosažení co nejvyšší ochrany obětí násilí, usiluje o náležité postihy pachatelů. Tuto společensky závažnou problematiku se snaží řešit na koordinované státní, regionální a lokální úrovni. Základní školy by vyhlídkově mohly začlenit problematiku rovnosti žen a mužů do výuky, pomoc ohroženým osobám násilím by mohla přijít i v podobě non-stop linek bezpečí či zvýšení počtu intervenčních center, které zabezpečují komplexní sociálně-právní poradenské služby a psychologickou podporu.⁶⁵

- **Právní pomoc**

Od 1. ledna 2007 se výrazně mění právní ochrana před domácím násilím, neboť je účinný *zákon č. 135/2006 Sb.*. Podstatným právním prostředkem je podání návrhu na tzv. „*zvláštní předběžné opatření*“.

Je-li nebezpečným způsobem ohrožen lidský život, zdraví, svoboda nebo lidská důstojnost, může předseda senátu vydaným předběžným opatřením uložit účastníkovi občanského soudního řízení, proti němuž návrh vydává, tedy osobě násilné, aby:

⁶³ ČESKO. Zákon č. 273/2008 Sb., § 2. Zákon o Policii České republiky. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2008, částka 91, s. 4086.

⁶⁴ ČESKO. Zákon č. 273/2008 Sb., § 44, § 47. Zákon o Policii České republiky. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2008, částka 91, s. 4095 – 4096.

⁶⁵ ČESKO. Usnesení vlády ČR k návrhu na sjednání Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí. *Usnesení vlády ČR č. 114*. [online]. 08. 02. 2016 [cit. 13. 02. 2016]. Dostupný z WWW: <<https://apps.odok.cz/attachment/-/down/VPRAA73JTPQS>>.

- a) opustila dočasně společně obývaný prostor, stejně i tak bezprostřední okolí, nebo aby do něj nevstupovala
- b) se zdržela jakéhokoli kontaktu a navazování kontaktů s osobou ohroženou
- c) se neselekávala s návrhovátelem předběžného opatření
- d) se zdržela nežádoucího sledování a obtěžování vůči ohrožené osobě⁶⁶

„Předběžné opatření trvá jeden měsíc od jeho vykonatelnosti. Podáním návrhu v průběhu vykázání se doba prodlužuje do dne nabytí právní moci předběžného opatření. Návrh na zvláštní předběžné opatření může ohrožená osoba podat, aniž by došlo k vykázání násilné osoby.“⁶⁷

⁶⁶ ČESKO. Zákon č. 99/1963., § 76b. Občanský soudní řád ČR. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*.n1963, částka 56, s. 391.

⁶⁷ VOŇKOVÁ, J. *Vaše právo – první právní pomoc ženám, obětem domácího násilí*. Praha, 2012, s. 17.

4 RIZIKA CHUDOBY ŽEN

Usnesením vlády České republiky ze dne 19. ledna 2011 č. 57 vzala vláda na vědomí „Doporučení Rady vlády pro rovné příležitosti žen a mužů k potřebě řešit téma genderové rovnosti v oblasti výzkumu, vývoje a inovací v ČR v rámci činnosti Rady pro výzkum, vývoj a inovace“.

„Evropská unie uznává zásadní důležitost tématu genderové rovnosti ve vědě pro rozvoj demokratičnosti vědy a výzkumu a konkurenceschopnosti členských států i EU jako celku. Usnesení Evropského parlamentu ze dne 21. května 2008 o ženách a vědě (2007/2206(INI)) zdůrazňuje, že „podpora na nejvyšší úrovni je pro dosažení genderové rovnosti ve výzkumu, vývoji a inovacích životně důležitá a že tato podpora musí být vyjádřena na národní i institucionální úrovni.“⁶⁸

„V pojetí EAPN ČR (European Anti-Poverty Network) chudoba označuje nepříznivou životní situaci, v níž lidé nemají vzdělání, zaměstnání, domov nebo nejsou schopni uspokojit jiné důležité životní potřeby. Výsledkem pokusů o komplexní definici se stává zjednodušené, ale praktické a srozumitelné, dělení *chudoby* na *absolutní* (chudoba pod hranicí definovanou životně důležitými minimálními potřebami) a chudobu *relativní* (chudobu definovanou vzhledem k životní úrovni většiny v dané společnosti).“⁶⁹

Dle dostupných zdrojů EAPN a jejich statistik do roku 2009 byla Česká republika na samém konci žebříčku v hodnocení obyvatel žijících na hranici chudoby a to s výsledkem 8 % obyvatel. Slovensko mělo výrazně opačné výsledky, 23 % obyvatel ohrožených chudobou⁷⁰.

„V roce 2010 bylo 16,4 % obyvatelstva EU-27 považováno za ohrožené chudobou po sociálních transferech. Tento podíl, vypočítaný jako vážený průměr národních výsledků, skrývá značné variace mezi členskými státy EU. V šesti zemích,

⁶⁸ ČESKO. Doporučení Rady vlády ČR pro rovné příležitosti žen a mužů k potřebě řešit téma genderové rovnosti v oblasti výzkumu, vývoje a inovací v ČR v rámci činnosti Rady pro výzkum, vývoj a inovace. *Usnesení vlády ČR č. 57*. [online]. 2011 [cit. 03. 10. 2015]. Dostupný z WWW: <<https://apps.odok.cz/attachment/-/down/KORN97AT4B81>>.

⁶⁹ KUBÁLKOVÁ, P., WENNERHOLM ČÁSLAVSKÁ, T., autorský tým APPELTOVÁ, M. *Ženy a česká společnost: hodnocení implementace Pekingské akční platformy na národní a mezinárodní úrovni (Peking 15)*. Praha, 2010, s. 2.

⁷⁰ KUBÁLKOVÁ, P., WENNERHOLM ČÁSLAVSKÁ, T., autorský tým APPELTOVÁ, M. *Ženy a česká společnost: hodnocení implementace Pekingské akční platformy na národní a mezinárodní úrovni (Peking 15)*. Praha, 2010, s. 2.

jmenovitě v Lotyšsku (21,3 %), Rumunsku (21,1 %), Bulharsku (20,7 %), Španělsku (20,7 %), Litvě (20,2 %) a Řecku (20,1 %), byla více než jedna pětina populace považována za ohroženou chudobou. Nejnižší podíly osob ohrožených chudobou byly pozorovány v Nizozemsku (10,3 %) a České republice (9,0 %). Norsko (11,2 %) a Island (9,8 %) také vykazovaly relativně nízké podíly svých obyvatel ohrožených chudobou.⁷¹

4.1 Cílové skupiny ohrožené chudobou

Chudoba v současné době globálně postihuje všechny země světa, v Evropě je to skoro 80 miliónů obyvatel. „Sociální vyloučení je situace, která muže, ženu či dítě vylučuje z běžné pospolitosti a znemožňuje jeho návrat do společnosti bez cílené intervence. Sociální začleňování je naopak proces, který usiluje o návrat člověka do běžného života.“⁷²

Podle Budinové mezi nejvíce ohrožené skupiny obyvatel sociálním vyloučením patří:⁷³

- osamělé matky – samoživitelky,
- osamělé ženy staršího věku,
- oběti domácího násilí,
- dlouhodobě nezaměstnaní,
- etnické skupiny a migranti,
- handicapovaní jedinci,
- senioři.

- **Osamělé matky - samoživitelky**

Feminizaci chudoby, která popisuje výrazně rostoucí rozdíl mezi chudobou žen a mužů, podle Marhánkové⁷⁴ způsobuje primárně stav osamění rodiče. Ve většině

⁷¹ EUROSTAT STATISTICS EXPLAINED. *Statistika příjmového rozdělení*. [online]. Eurostat, říjen 2012 [cit. 03. 10. 2015]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Income_distribution_statistics/cs>.

⁷² KUBÁLKOVÁ, P., WENNERHOLM ČASLAVSKÁ, T., autorský tým APPELTOVÁ, M. *Ženy a česká společnost: hodnocení implementace Pekingské akční platformy na národní a mezinárodní úrovni (Peking 15)*. Praha, 2010, s. 4.

⁷³ BUDINOVÁ, A. *Rizika chudoby žen postižených domácím násilím a jejich dětí*. Praha, 2012, s. 8.

⁷⁴ MARHÁNKOVÁ HASMANOVÁ, J. *Matky samoživitelky a jejich situace v České republice*. Gender Studies, o. p. s., 2011, s. 4 - 5.

případů jsou to matky – samoživitelky, které se potýkají se zásadním problémem ve své životní tíživé situaci a to volbou mezi mateřstvím a profesním uplatněním na trhu práce. Celkový stav jejich finančního ohodnocení v poměru vůči mužům je zcela neadekvátní, v současné době je v průměru o 25 % nižší než příjem mužů. Samotné riziko chudoby matek samoživitelek je podmíněno genderovým rozdílem na trhu práce. Nezaměstnanost matek samoživitelek je mnohem vyšší, než u matek žijících s partnerem, což je velice znepokojující faktor vzhledem k jejich potřebě stálého příjmu a existenční stabilizaci pro celou rodinu. Celkový stav samoživitelek v české společnosti je silně znevýhodněný, ať už po uvedené finanční stránce, tak i po stránce nízkého uplatnění na trhu práce z nabídky zkrácených úvazků či z hlediska bytové politiky.

- **Osamělé ženy staršího věku**

„Starší ženy se ocitají v riziku chudoby podstatně častěji také proto, že se v České republice vedle výše platu důchod odvíjí od délky odpracované doby. Ženy jsou po této stránce znevýhodněny vždy, když přeruší zaměstnání nebo pracují na zkrácený úvazek proto, že pečují o děti, starší, nemocné či zdravotně postižené členy rodiny. 70 – 80 % žen se stará o své rodiče ve stáří. Nižší důchod je do jisté míry ovlivněn také nižším věkem žen při odchodu do důchodu. Na výši důchodu má negativní vliv i přerušování zaměstnání z důvodu péče o děti, avšak nemá vliv, zda se žena starala o větší počet dětí - naopak, čím více dětí, tím dříve odchází do důchodu, což ji vlastně staví do nevýhodného postavení. Tak, jak je v současné době penzijní systém nastaven, ženy jednoznačně znevýhodňuje.“⁷⁵

- **Oběti domácího násilí**

„Skupina žen postižených domácím násilím je vystavena velkému riziku chudoby. K této skupině žen neexistují ve vztahu k chudobě u nás žádné statistiky a studie. Tyto ženy patří současně do více ohrožených skupin, a tím se jejich zatížení chudobou násobí. Odchod od násilného partnera pro ženy s nezletilými dětmi znamená stát se osamělou matkou – samoživitelkou, což je skupina s velmi vysokým rizikem

⁷⁵ KUBÁLKOVÁ, P., WENNERHOLM ČÁSLAVSKÁ, T., autorský tým APPELTOVÁ, M. *Ženy a česká společnost: hodnocení implementace Pekingské akční platformy na národní a mezinárodní úrovni (Peking 15)*. Praha, 2010, s. 6.

chudoby. Odchod pro mnohé znamená ztrátu bydlení. Pořízení vlastního bydlení je velmi finančně náročné, stejně tak bydlení v nájmu.“⁷⁶

4.2 Dopady domácího násilí na ženách

Následky domácího násilí mají rozsáhlý dopad nejenom na samotnou oběť, děti či celý rodinný komplex, ale i na společnost a státní finance. Rozsáhlou studii o ekonomických následcích této společenské problematice v ČR vypracoval v roce 2011 Avon ČR za finanční podpory americké nadace Vital Voices. Do výzkumu se zapojilo 3000 žen z ČR ve věku 18 - 65 let. Výsledkem bylo potvrzeno, že ženy jako oběti domácího násilí přicházejí často o pracovní pozici, mají minimální příjmy nebo jsou odkázány na dávky hmotné nouze pro sebe a děti, čímž nemají možnost kvalitního a odpovídajícího bydlení. Jsou tedy ohroženou skupinou, která žije na hranici chudoby.⁷⁷

- **Zdraví**

O zdravotních následcích domácího násilí již byla řeč v předešlé kapitole. Fyzické a psychické následky mají většinou celoživotní fatální charakter a při opakovaném a dlouhodobém domácím násilí se může projevit u oběti i syndrom týrané ženy. „Syndrom týrané ženy se skládá z různých projevů: *posttraumatická stresová porucha* (touto poruchou trpí velké procento obětí domácího násilí, jejími nejčastějšími projevy jsou záchvaty vzteku, nočních děsů, panický strach a úzkost, pocity bezmoci, poruchy spánku, únavový syndrom, objevují se také změny v chování, návaly agresivního a sebedestruktivního chování vůči sobě samému, poruchy příjmu potravy nebo vidina jediného východiska v požívání alkoholu nebo drog), *naučená bezmocnost* (kdy opakovaným traumatem oběť ztrácí respekt sama k sobě, má velmi snížené sebevědomí, je bez vlastních hodnot, není již schopna posoudit, zda je pachatelovo chování normální, nebo zda má vyhledat pomoc), *sebezničující reakce* (oběť stále popírá útočnickovu vinu, popírá pravost svých zranění a odmítá možnosti pomoci), *stockholmský syndrom* (silná citová fixace na týrajícího partnera).“⁷⁸

⁷⁶ BUDINOVÁ, A. *Rizika chudoby žen postižených domácím násilím a jejich dětí*. Praha, 2012, s. 17.

⁷⁷ BUDINOVÁ, A. *Rizika chudoby žen postižených domácím násilím a jejich dětí*. Praha, 2012, s. 7.

⁷⁸ BUDINOVÁ, A. *Rizika chudoby žen postižených domácím násilím a jejich dětí*. Praha., 2012, s. 17.

- **Vzdělání a práce**

Vzdělání člověku umožňuje mnohé možnosti při uplatnění na trhu práce a zároveň i finanční zázemí a celkovou životní stabilitu. Vzdělanost člověku nabízí cesty k možnostem a tím i úspěchu, k lepšímu sociálnímu vybavení, společenskému statusu. Je to cesta z chudoby. Matky samoživitelky, které mají velice nízké příjmy, nemají možnost dát svým potomkům vyšší vzdělání a tím se riziko chudoby zvyšuje a zákonitě přenáší z generace na generaci.

Děti z neúplných rodin většinou nemohou dosáhnout vyššího vzdělání a tím ani vyšší kvalifikace, byť by měly vysoké předpoklady pro úspěšné studium a osobnostní rozvoj.

Ženy, které žijí pod vlivem domácího agresora, většinou nemají možnost dalšího vzdělávání v podobě rekvalifikačních kurzů, dálkové studia či jiné formy osobnostního rozvoje. Oběti domácího násilí se tak stávají ekonomicky a existenčně závislé na protějšku. Tato závislost vede k postupné deprivaci a nízkému sebehodnocení žen. Pokud se žena osamostatní a vymaní z násilného vztahu, je většinou na okraji společnosti a její šance na další vzdělávání z hlediska financí je nereálná. Mnohé tyto ženy vykonávají podřadné práce, které jsou finančně podceněny. Proto jsou nuceny mít i dva úvazky, a tím se ocitají v začarovaném kruhu, neboť se nemohou dostatečně věnovat práci a současně výchově a péči o své děti. Možnost rozvoje těchto žen je minimální, jednou z cest je podpora původní rodiny.

Ženy vysokoškolsky vzdělané a ženy, které se vracejí po mateřské dovolené, se uplatňují na trhu práce komplikovaněji, neboť většinou trátí na své kvalifikaci časovou prodlevou. Ženy s odborným vyučením netrpí újmou na kvalifikaci, ale nejsou pro ně pracovní nabídky. U mnohých žen hraje rozhodující roli též pracovní doba a možnost práce na zkrácený úvazek, dostupnost předškolních zařízení fungujících do večerních hodin v případě pracovního úvazku na směny. Dále pak nabídka služeb a dopravního spojení.⁷⁹

„Nejvyšší rozdíl v platech mužů a žen v ČR je ve věkové skupině 30 - 39 let. O tom, že jsou ženy v ČR i v zemích EU diskriminovány, svědčí i fakt, že míra zaměstnanosti žen v EU je v porovnání s muži asi o 14 % nižší. V České republice je tento rozdíl ještě větší. Zaměstnanost mužů činí přes 75 %, zatímco u žen jen 58 %.

⁷⁹ BUDINOVÁ, A. *Rizika chudoby žen postižených domácím násilím a jejich dětí*. Praha, 2012, s. 30-36.

Ženy bez dětí mají větší šanci získat zaměstnání než ženy s dětmi; tento diskriminační prvek je v ČR patrnější než v ostatních zemích EU.⁸⁰

„Situace matek samoživitelek je často komplikovaná i malým zapojením otců dětí, kteří se řádně nepodílejí na nákladech spjatých se zaopatřením dítěte. I Ministerstvo práce a sociálních věcí ve své tiskové zprávě z roku 2004 poznamenává, že situace matek samoživitelek je většinou finančně neúnosná.“⁸¹

- **Bydlení**

Bytová politika ČR zaměřující se na osoby ohrožené sociálním vyloučením je nedostačující, sociální byty chybí v mnoha regionech. Tržní byty jsou pro matky samoživitelky a ženy ohrožené násilím nedostupné především z finančních důvodů. Ženy postižené domácím násilím stojí často skoro před neřešitelnou otázkou a tou je, kam společně s dětmi složí hlavu, když od násilné osoby odejde. Přitom odloučení matky s dětmi od agresora je primární záměr, aby nedocházelo k opakování násilí a tím netrpěla nejenom samotná oběť, ale i děti, pro něž svědectví tohoto patologického chování může být traumatizující celoživotně. V současné době se ženám s dětmi, které čelí problematice domácího násilí, nabízí možnost dočasného ubytování v dostupném azylovém domě, kterých je v ČR zatím velice málo a pobyt zde je časově limitován. Ženy jsou pod velkým a neřešitelným problémem, který frustruje je samotné, ale ohrožuje na důstojné životní úrovni i jejich děti, protože jsou nuceny buď s agresorem, z důvodu existenční závislosti, zůstat, nebo volit bydlení nevyhovující, jen aby byly mimo dosah násilné osoby. Nevhodné bydlení však ovlivňuje zdravotní stav dětí a jejich životní situaci.⁸²

Mnohé ženy, které se rozhodnou opustit agresora i s dětmi, jsou vystaveny životní krizi, která však může mít i fatální následky a to v okamžiku, kdy žena nezabezpečí adekvátně vhodné životní podmínky pro děti. Přes dostupné finanční prostředky státní sociální podpory, příspěvku na bydlení a další sociální podpůrné prostředky, je podmíněna výchova a péče o děti ochranou rodinného prostředí, kterým jsou chráněny základní životní zájmy a potřeby dítěte. V případě, že tomu tak není, je

⁸⁰ KUBÁLKOVÁ, P., WENNERHOLM ČASLAVSKÁ, T., autorský tým APPELTOVÁ, M. *Ženy a česká společnost: hodnocení implementace Pekingské akční platformy na národní a mezinárodní úrovni (Peking 15)*. Praha, 2010, s. 5.

⁸¹ MARHÁNKOVÁ HASMANOVÁ, J. *Matky samoživitelky a jejich situace v České republice*. Gender Studies, o. p. s., 2011, s. 9.

⁸² BUDINOVÁ, A. *Rizika chudoby žen postižených domácím násilím a jejich dětí*. Praha., 2012, s. 39.

matce dítě sociálním odborem odebráno a je ochráněno soudním rozhodnutím, kde a jak bude dál žít a rozvíjet se.⁸³

Toto je nejčastější poslední zlomová rána pro ženu, která se snažila ochránit sebe a děti před násilným partnerem a které se nedostalo podpory z nejbližšího okolí, z původní rodiny či jakékoli další podpory ze strany sociálního odboru či nenašla podporu v neziskovém sektoru. Následné kroky takovýchto žen vedou na ulici, kde začíná jejich další životní etapa, jenž s sebou nese ještě těžší konfrontaci se sociálním vyloučením, a to na úrovni ostrakizace.

„Dle německo-amerického psychologa a psychoanalytika Erika Eriksona (1902 – 1994) napomáhají normy se svými sankčními mechanismy důležitému ohraničení sociální skupiny a podporují její vnitřní stabilitu. Každá skupina má totiž v rámci společnosti své místo, též niku či sociálně – kulturní teritorium, které se odvíjí od představ jejích členů o tom, kde skupina začíná a končí, kdo do ní (ještě) patří a kdo (už) nikoliv, co je pro skupinu dobré, co je tolerované a co už je považováno za nežádoucí, řekněme deviantní. Pro soudržnost skupiny a zachování jejích hranic (identity) je třeba jiné (případné rebely) ze své niky vypudit, případně na ně ukázat káravým prstem (*proces ostrakizace*) a devianty vyloučit ze svých řad (negativně je sankciovat).“⁸⁴

⁸³ MACELA, M., HOVORKA, D., KŘÍSTEK, A., TRUBAČOVÁ, K., ZÁRASOVÁ, Z. *Zákon o sociálně právní ochraně dětí*. Praha, 2015, s. 80.

⁸⁴ LUKÁŠ, U. *Sociologie trochu jinak 2, rozšířené vydání*. Praha, 2011, s. 156.

5 BEZDOMOVECTVÍ TÝRANÝCH ŽEN

„Bezdomovectví a bezdomovec jsou jedny z pojmů, o které byl obohacen český jazyk v souvislosti se změnou politického režimu v naší zemi v roce 1989. Za éry komunismu se pojem *bezdomovectví* nepoužíval, přestože bezdomovci existovali. Šlo převážně o osoby, které nemohly či nechtěly bydlet u rodičů a vlastní rodinu nezaložily, dále o ty jedince, kteří prošli ústavní výchovou, o lidi rozvedené.“⁸⁵

V průběhu vývoje české společnosti během uplynulých let došlo k výrazným změnám i na poli legislativních úprav. V sociální oblasti se tyto změny promítají např. i v proměnách odborné sociální terminologie, v případě bezdomovectví je tento výraz nahrazen dle Zákona o sociálních službách č. 108/2006 Sb., pojmem „*osoba bez přístřeší*“ nebo „*osoby v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení*“.⁸⁶

„Bezdomovectví jako závažná forma sociálního vyloučení představuje kontinuální společenský fenomén, jehož řešení si vyžaduje komplexní přístup.“⁸⁷

Rozdělení příčin bezdomovectví dle Matouška, Koláčkové a Kodymové:⁸⁸

- **Vnější příčiny (objektivní)** - vliv ekonomicko - politické situace země
 - vysoká míra nezaměstnanosti
 - chudoba
 - nepřiměřená bytová politika
 - diskriminace
 - nízké finanční zabezpečení ve stáří či nemoci
- **Vnitřní příčiny (subjektivní)** - sociální úroveň jednotlivce či rodiny
 - materiální úroveň - příjem, zadluženost, ztráta zaměstnání, spoření
 - vztahy - rodinné, partnerské a citové vazby
 - osobní - vlastní schopnosti se adaptovat, vzdělání, zdravotní stav

⁸⁵ PRŮDKOVÁ, T., NOVOTNÝ, P. *Bezdomovectví*. Praha, 2008, s. 9.

⁸⁶ ČESKO. Zákon č. 108/2006 Sb., § 63. Zákon o sociálních službách. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2008, částka 37, s. 1273.

⁸⁷ MPSV ČR. *Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020*. Praha, 2014, s. 4. [online]. listopad 2013 [cit. 02. 02. 2016]. Dostupný z WWW: <<http://www.mpsv.cz/files/clanky/16893/bezdomovectvi.pdf>>.

⁸⁸ MATOUŠEK, O., KODYMOVÁ, P., KOLÁČKOVÁ, J. (eds.) *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha, 2010, 317-318.

Lidé ohroženi bezdomovectvím dle Průdkové a Novotného:⁸⁹

- dlouhodobě nezaměstnaní,
- hendikepovaní,
- senioři,
- příslušníci etnických minorit,
- migranti,
- lidé adaptovaní na život v institucích,
- lidé závislí na návykových látkách,
- ženy ohrožené domácím násilím.

Kategorie bezdomovectví podle Matouška, Koláčkové a Kodymové:⁹⁰

- **Zjevní bezdomovci** - osoby bez přístřeší, kteří svou životní situaci charakterizují jako krizovou a tíživou. Jsou viditelní na první pohled. Stávají se klienty sociálních služeb.
- **Skrytí bezdomovci** - osoby žijící jako bezdomovci, ale svou životní nepříznivou situaci tají a problémy skrývají. Sociální služby příliš nevyužívají.
- **Potenciální bezdomovci** - osoby, jímž bezdomovectví hrozí vyhlídkově kdykoli. Jsou to osoby s nestálým pracovním zařazením, nejistým bydlením.

Zůstat na ulici, tedy bez přístřeší, je spojeno se ztrátou zaměstnání, tím pádem i se ztrátou pravidelného příjmu a s tím je přímo úměrně spojena ztráta bydlení. Velmi často je ztráta domova spojena s rozpadem manželství, partnerství. K propadu na okraj společnosti vede soubor příčin, ale i následků. Někdy je těžké rozlišit, co bylo původní příčinou k sociálnímu vyloučení, neboť příčiny a následky po určité době pobytu na ulici začnou být silně provázané. Je nutné na tuto společenskou problematiku nahlížet komplexně a snažit se preventivně tomuto negativnímu fenoménu předcházet.

Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v ČR do roku 2020 je první národní koncept, který by měl podpořit plnění cílů v oblasti chudoby, ke kterému se Česká republika zavázala v rámci *Národních programů reform*. Tento koncept byl

⁸⁹ PRŮDKOVÁ, T., NOVOTNÝ, P. *Bezdomovectví*. Praha, 2008, s. 17-24.

⁹⁰ MATOUŠEK, O., KODYMOVÁ, P., KOLÁČKOVÁ, J. (eds.) *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha, 2010, 317.

upraven i v souladu s písemným prohlášením Evropského parlamentu ze dne 16. prosince 2010 o Strategii EU pro bezdomovectví. Ve Strategii Evropa 2020 je bezdomovectví označeno jako jedna z nejextrémnějších podob chudoby a sociálního vyloučení.⁹¹

5.1 Cesty k bezdomovectví týraných žen

Ženy se snaží svou krizi spojenou s prožívaným domácím násilím většinou řešit dostupnými možnostmi. Ve většině případů se prvotně snaží udržet rodinu či vztah pohromadě a to po určité době zcela účelově a záměrně, protože si uvědomují svou závislost na muži a vědí, že bez bytového či finančního zázemí, které jim vztah umožňuje, jsou ve společnosti velice zranitelné a sociálně ztracené, obzvláště pokud jsou již matkami. Následují krátkodobé pokusy o osamostatnění v podobě dočasných pobytů u původní rodiny či kamarádek, bývají neúspěšné a většinou dochází k zpětným návratům k partnerovi. Tento pozvolný proces je prvotním projevem skrytého bezdomovectví. Mnoho žen nemá dostupné informace o sociálním bydlení, dostupných službách a svou situaci intenzivně skrývá, neboť pociťují pocit osobního selhání a viny. Většina těchto pocitů je ještě dnes spojena s hluboce zakořeněnými společenskými mýty o násilí páchaném na ženách, které převládají i v evropských zemích.

„Skryté bezdomovectví oddaluje propad na ulici, ale i vyhledání odborné pomoci. Skryté bezdomovectví situaci s bydlením neřeší, a naopak ženy vystavuje nebezpečí násilí a nežádoucích sexuálních a jinak rizikových a nechtěných vztahů.“⁹²

Bezdomovectví žen má svá specifika a je výrazně odlišné od bezdomovectví mužů. Dle Průdkové a Novotného v roce 2001 bylo v ČR mezi bezdomovci 85 % mužů a 14,5 % žen. Ženy v průběhu počínající krize se častěji obrací na své původní rodiny, blízké či přátele s prosbou o pomoc či dočasné ubytování. Většina žen na ulici jsou bezdomovkyně latentní, svou situaci se snaží skrývat, neboť je společnost odsuzuje mnohem přísněji než muže. Většina žen bezdomovkyně se živí prostitucí.⁹³

⁹¹ MPSV ČR. *Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020*. Praha, 2014, s. 4. [online]. listopad 2013 [cit. 02. 02. 2016]. Dostupný z WWW: <<http://www.mpsv.cz/files/clanky/16893/bezdomovectvi.pdf>>.

⁹² HETMÁNKOVÁ, R. *Zpátky ze dna: Zaostrěno na ženy*. Praha, 2013, s. 9.

⁹³ PRŮDKOVÁ, T., NOVOTNÝ, P. *Bezdomovectví*. Praha, 2008, s. 24-25.

Obecně prospěšná společnost *Jako doma* je jedna z mnoha neziskových organizací, která se na klienta sociálních služeb dívá holistických pohledem a snaží se o komplexní provázání jednotlivých navazujících služeb ve prospěch konečného efektu, tedy ve prospěch lidské osoby, která se nachází v nepříznivé životní situaci. Jejich primárním cílem jsou ženy bez přístřeší, které se na ulici dostaly následně jako oběti domácího násilí. Svým klientkám nabízejí odborné sociální, psychologické a právní poradenství. Dále se snaží o integraci těchto sociálně vyloučených osob zpět do většinové společnosti. Dalšími činnostmi jsou preventivní a osvětové aktivity. Spolupracují s dalšími organizacemi, jak na půdě domácí, tak i mezinárodní.

V květnu 2014 Jako doma o. p. s. ukončila mezinárodní projekt „*Zpátky ze dna: Zaostřeno na ženy*“. Primárním záměrem bylo poukázat na negativní společenský jev ženského bezdomovectví. V rámci projektu byla uskutečněna setkání mnoha odborníků a sociálních pracovníků, byly realizovány zahraniční stáže, kde bylo možno čerpat zkušenosti a hledat nové metody, způsoby a možnosti, které lze přenášet do českého prostředí. Kvalitativní výzkum, který byl zpracován do výsledné Výzkumné práce, mapoval ženské bezdomovectví a potřeby žen bez domova.⁹⁴

Následující informace jsou součástí mezinárodního výzkumu organizace Jako doma, která své služby zaměřuje na ženy bezdomovkyně. „Tyto ženy nemají vlastní střechu nad hlavou a dlouhodobě pobývají v azylových domech a noclehárnách. Naprostá většina z nich navíc zažila nedobrovolný pobyt na ulici, ale přesto se nechtějí či nemohou identifikovat jako osoby bez domova. Toto je mimo jiné důkazem nedůstojného postavení lidí bez domova. Je logické, že vnímání veřejnosti má přímý vliv na to, jak ženy bez domova vidí samy sebe. Respondentky v drtivé většině vyjádřily, že se cítí ostatními lidmi, včetně poskytovatelů služeb, považovány za druhořadé, podřadné a opovrženíhodné. Tato zkušenost se kromě služeb samotných hluboce profilovala do zkušeností s úřady, policií, veřejností a zdravotnickými zařízeními.“⁹⁵

V mnoha případech bezdomovkyň negativní zkušenost v komunikaci s okolím vede ke stagnaci a hluboké nedůvěře k jakékoli pomoci ze stran státních či sociálních služeb v neziskovém sektoru. Mnohé ženy rezignují a nejsou schopny ani registrace na úřadech práce, čímž se následně dostávají do kruhu dluhů na povinném zdravotním

⁹⁴ JAKO DOMA – HOMELIKE O. P. S. *Výroční zpráva 2014*. Praha s 3.

⁹⁵ HETMÁNKOVÁ, R. *Zpátky ze dna: Zaostřeno na ženy*. Praha, 2013, s. 7.

a sociálním pojištění, v případě, že jsou matkami, tak i na povinném placení výživného osobě pečující o nezletilého potomka.⁹⁶

Ženy, které jsou na ulici, jsou vystaveny většímu riziku znásilnění a násilí ze stran mužů bezdomovců. Ženy se postupně uzpůsobují mužům bezdomovcům, aby přežily. Většinou začnou užívat alkohol, návykové látky, což ženský organismus devastuje mnohem rychleji. Jejich chování se více začne podobat mužskému vystupování, zhrubnou, přestanou o sebe pečovat.⁹⁷

„Ženy bez domova se nacházejí ve dvojí pasti – ty, které své bezdomovectví akceptovaly, si nepřijdou hodny pomoci institucí, jejich situace se jim zdá bezvýchodná, byly v minulosti pro své bezdomovectví diskriminovány a takovému riziku se již nechtějí vystavovat. Naopak ty, které své bezdomovectví odmítají, služby pomoci lidem v nouzi nevyužijí, neboť se stigmatizaci a diskriminaci s ní spojenou chtějí vyhnout.“⁹⁸

⁹⁶ HETMÁNKOVÁ, R. *Zpátky ze dna: Zaostřeno na ženy*. Praha, 2013, s. 7.

⁹⁷ PRŮDKOVÁ, T., NOVOTNÝ, P. *Bezdomovectví*. Praha, 2008, s. 24-25.

⁹⁸ HETMÁNKOVÁ, R. *Zpátky ze dna: Zaostřeno na ženy*. Praha, 2013, s. 8.

6 KVALITATIVNÍ METODY - BIOGRAFICKO - NARATIVNÍ ROZHOVORY

Všechny kvalitativní biograficko-narativní rozhovory proběhly na půdě církevní organizace Armády spásy v Azylovém domě pro muže a ženy v Centru sociálních služeb Bohuslava Bureše v Praze. Rozhovory byly uskutečněny se souhlasem provozovatele sociálních služeb, se souhlasem oslovených klientek. Jsou dobrovolné, anonymní, jména uvedených žen jsou smyšlená, čistě náhodná. Jsou autentickými a identickými výpověďmi životních příběhů klientek této organizace, kam docházejí ženy bez přístřeší podle svých potřeb využívat poskytované sociální služby.

- **Eva**

Paní Eva je Romka, ve věku 65 let. Je ateistka. Její vzdělání je základní. Je rozvedená, žije sama, pobírá invalidní důchod I. stupně po pracovním úraze, není v evidenci Úřadu práce. O starobní důchod bude žádat v roce 2016. Má tři dospělé děti.

Eva do Čech přijela ze Slovenska společně se sourozenci v sedmdesátých letech minulého století. Dětství paní Eva měla uspokojujivé, mezi rodiči se nikdy neobjevily žádné náznaky domácího násilí, alkoholismu, či jiných negací. Eva měla dokončenou pouze základní školu, od patnácti let pracovala. Ještě jako nezletilá se seznámila se svým budoucím manželem, romské národnosti, který byl vyučený v oboru lakýrnictví. Již v necelých 17 letech porodila první dceru, o kterou se starala tchýně z důvodných obav, že jí dceru odebere úřad pro sociální péči. Dceru si k sobě paní Eva vzala po dosažení zletilosti. Do dvou let se paní Evě narodila druhá holčička. Další dvě děti se narodily s větším časovým odstupem. Otec dětí nikdy nepracoval. Paní Eva většinou pracovala jako pomocná síla v kuchyni a chodila si přivydělávat do rybárny. Vztah s manželem stvrdili sňatkem až po 13 letech soužití. Společně celá rodina bydlela samostatně v nájemném bytě. Manželství se rozpadlo po 4 letech od sňatku, kdy se manžel stal alkoholikem a střídal velice intenzivně sexuální partnerky, což výrazně narušovalo rodinné vztahy. Byl agresivní, ale fyzicky paní Evu nikdy nenapadl.

Po rozvodu manžel děti nenavštěvoval, neplnil soudem stanovenou vyživovací povinnost. Byť se paní Eva snažila děti zajistit, nadále chodila do dvou pracovních míst,

její úsilí bylo nedostačující. Evě odbor sociální péče odebral poslední dva syny. Chlapci byli umístěni do ústavní péče, neboť matka nebyla schopna se dostatečně postarat o všechny děti současně, převážně z hlediska plnění základních potřeb v podobě pravidelné stravy. Tito chlapci byli v ústavní péči do své dospělosti. Tuto skutečnost paní Eva velice těžce citově snášela. O zbývajících dvě dcery se starala s pomocí sociální péče, kde spolupracovala i s kurátorkou a romskou komunitní pracovnící. Dcery pravidelně docházely do školy a družiny. Finančně paní Evu podporoval tchán, který se za svého syna, otce dětí, styděl. Paní Eva musela opustit původní byt, neboť na něj neměla dostatečné finanční prostředky. Nové bydlení jí dočasně umožnil bratr. V tomto bytě bydlela několik let s dcerami. Všechny děti úspěšně dosáhly vyučení v různých oborech, což paní Evu těšilo. Nicméně se děti rozutekly do světa, žily v cizině a vychovávaly své potomky.

Výrazný zvrat v životě Evy nastal v době, kdy některé děti umíraly na rakovinu - nejstarší dcera ve věku 35 let a nejmladší syn ve věku 18 let. Paní Eva se s touto traumatickou životní událostí velice obtížně vyrovnávala. Nevyhledala žádnou odbornou pomoc, myslela si, že to zvládne sama. V práci se jí přihodil pracovní úraz, který ji vyřadil na dlouhou dobu mimo výdělek. Paní Eva se musela vystěhovat z bytu bratra, který ji již dál pomáhat nechtěl. Snažila se pracovat ve veřejných toaletách, kde původně i chvíli potají přespávala. Následně si sehnala bydlení v chatové kolonii v Butovicích, kde se relativně psychicky i fyzicky srovnala. Pečovala o chatičku a zahradu, majitelům jí svou přítomností hlídala. Zlom nastal v okamžiku, kdy si k sobě vzala kamarádku, protože s přibývajícím věkem nechtěla být sama. Její nová spolubydlící však požívala alkohol a do chatičky začala vodit muže bez přístřeší. Krátce na to musela paní Eva chatu opustit, neboť majitelům nemovitosti toto jednání nevyhovovalo. Paní Eva se ocitla na ulici. Žila různě, v parku, na nádraží a střídavě vyhledávala noclehárnu z hygienických důvodů. Její totální propad nastal, když se stala obětí podvodu prodeje telefonních karet, kterým si chtěla přivydělat. Eva byla odsouzena na tři roky k trestu odnětí svobody za podvod. Trest jí byl v amnestii vymazán.

Po návratu z vězení je čtvrtým rokem střídavě na ulici, a využívá sociálních služeb různých nocleháren či denních center církevních organizací. Sehnat brigádu, vzhledem k jejímu věku, se jí ale nedaří. Tím nemá možnost získat ani dlouhodobý pobyt na ubytovně pro sociálně slabé jedince, kde by mohla trvale bydlet za podpory

příspěvků na bydlení z dávek hmotné nouze. Svůj život žije den ze dne, neplánuje, nemá sny.

- **Klára**

Paní Klára je Češka, ve věku 57 let. Je katolička. Dosáhla odborného vyučení. Je vdova, žije sama, pobírá invalidní důchod III. stupně po úrazu opařením. Má čtyři děti.

Kláru vychovávali prarodiče, rodiče otce, neboť se o ni biologická matka starat neuměla. Další dva její sourozenci skončili v dětském domově. Nebyla s nimi nikdy v kontaktu. Ve svých 19 letech poznala svého budoucího manžela. Byla to láska na první pohled a trvala dlouho. Klára brzy otěhotněla. S partnerem se vzali. Její manžel byl vyučen automechanik lakýrník, řemeslu se věnoval celý život. Bydleli v obecním bytě, po nějaké době se narodilo druhé dítě, takže Klára nestihla nastoupit do zaměstnání. S manželem však vytvářeli pro své dvě děti úplnou rodinu, která byla harmonická a zcela funkční. Klára byla doma s dětmi celkem deset let.

Velká životní změna nastala v okamžiku, kdy manžel paní Kláry zemřel na rakovinu. Tuto životní situaci zvládala s velkými obtížemi po všech stránkách. Největší problém byla její neschopnost samostatného fungování, byla na otcí svých dětí závislá nejenom ekonomicky, ale životně a existenčně. Nastoupila do zaměstnání, kde manuálně a tvrdě pracovala. Konfrontovala se s životní realitou samoživitelky. S novou životní situací se ztotožňovala bez pomoci okolí, velice složitě a problematicky. Nevládala pracovní tlak a roli vychovatelky současně skloubit. Byla často unavená, dostavovaly se zdravotní problémy a ocitla se v dlouhodobé pracovní neschopnosti, což jí komplikovalo životní situaci především finančně.

Nečekaně se potkala po dlouhé době s novým mužem, se kterým brzy začala žít ve společné domácnosti. Nejprve vše bylo v pořádku. Nový partner chodil do práce, relativně dobře přijal její dvě dcery. Paní Klára s novým partnerem otěhotněla. Během těhotenství se však její partner výrazně změnil a Klára s dcerami zažívala psychický teror. Paní Klára vše omlouvala a vztahovala ke svému těhotenství. Žila v domněnání, že se vše uklidní, až se dítě narodí. Ve vztahu nadále setrvala. Po narození syna se na chvíli atmosféra rodiny vrátila do klidového stavu a vše se točilo kolem novorozence. Nicméně tento stav byl jen dočasný, neboť se začínaly v pravidelných cyklech opakovat

psychické ataky jejího partnera směřované výlučně k její osobě. Nenápadně se k ponižování, výčitkám, různým nesmyslným obviňováním začaly přidávat pohlavky a hrubší šťouchance, které paní Klára ne vždy ustála. Její partner častěji užíval alkohol a jeho agresivita se stupňovala, většinou to bylo ve večerních hodinách. Klára si pomalu uvědomovala, že se děje něco špatného, ale také si byla vědoma, že život bez partnera se třemi dětmi sama asi nezvládne. Snažila se partnera neprovokovat, pečovala o děti a domácnost. Po mateřské dovolené nastoupila do práce, ale jen krátce, neboť opakovaně otěhotněla. Celé dějství obdobně probíhalo další roky. Partner začal propadat alkoholismu, přišel o práci a celá rodina žila ze sociálních dávek.

Klára si na domácí násilí zvykla, už přijímala jej jako běžnou součást svého života. Dcery domácnost ve své zletilosti rychle opustily. Klára prodělala vážný úraz, kdy se opařila horkou vodou, měla popáleniny druhého stupně na dolních končetinách. Následoval úraz páteře. V nemocnici pobyla celkem tři roky, další dva roky po rehabilitacích. Její dva syny jí odebral sociální úřad, a chlapci byli vychováni v pěstounských rodinách.

Klára byla po návratu z nemocnic bez jakékoli opory. Neměla existenční zázemí, partner z jejího bytu udělal doupě neřesti, následně jej musel opustit a paní Klára tak přišla o střechu nad hlavou v době svého úrazu. Na bytě zůstal jejím jménem dluh. Měla dluh i na výživném vůči svým synům u pěstounů. Neměla žádnou rodinu, děti ani přátele. Najednou byla na ulici. Její život se totálně zhroutil. Celkový tíživý stav se podepsal na jejím zdraví. Dostala epileptické záchvaty, se kterými se dodnes léčí.

Dnes je pravidelnou klientkou Armády spásy, denního centra, kde se snaží využívat dostupné služby, které jí pomáhají překonat její nepříznivou životní situaci. Má příslib, že by se snad mohla stát klientkou Azylového domu, kde by se její situace postupně mohla stabilizovat.

Je pyšná na své syny, kteří se učí řemeslu a na dcery, které jsou někde v cizině. Sama by velice ráda našla nějakou brigádu, třeba by mohla vyrábět pletené výrobky pro malý obchůdek nebo dělat jiné ruční práce.

Dnes si je vědoma, že nebyla zcela připravena do života. Že byla zcela závislá na svém prvním muži, na kterého se slzami v očích dojemně vzpomíná. Klára je velice zlomená žena, fyzicky nemocná, psychicky zcela vyčerpaná. Na místě je dlouhodobá psychologická terapie a sociální podpora.

- **Monika**

Paní Monika je Slovenka, ve věku 49 let. Je katolička. Její vzdělání je středoškolské. Je rozvedená, žije sama, je nezaměstnaná, není v evidenci Úřadu práce. Má jedno dítě.

Monika žila s bratrem v rodině, kde alkoholismus otce byl intenzivně zakrýván před okolím, stejně jako typické projevy domácího násilí páchaného na matce. Prožívala násilí psychické, fyzické i sociální. Nikdy nedošlo k tomu, že by její matka otce nahlásila na policii. Vše se roky tutlalo, byť všichni věděli, co se děje. Jejich matka se s otcem rozvedla až v dospělosti svých dětí.

Paní Monika se vdávala ve svých 24 letech, kdy otěhotněla se svým přítelem a bydleli v rodinném domě jeho rodičů, kousek za Prahou. Manžel byl vyučený automechanik a v oboru pracuje dodnes. Od samého počátku jejich vztahu se u něj projevovaly sklony k agresivitě a násilí. Paní Monika potratila na následky fyzického napadení vlastním manželem. Trestní oznámení však nepodala, neboť byla pod silným tlakem jeho matky, která onemocněla rakovinou a v průběhu své nemoci postupně narůstala její zloba a agrese vůči okolí. Byla silně manipulující osobností v celé rodině, která se jí podřizovala.

Paní Monika potrat dítěte nesla velice těžce, ale neměla sebemenší možnost jakékoli odborné podpory a pomoci, neboť její manžel jí kontroloval na každém kroku. Výhrůžky a vydírání jí svazovaly ruce. Pracovala krátce ve veterinární ordinaci, odkud byla nucena odejít pro svou častou pracovní absenci, jenž byla následkem domácího násilí. Manžel konzumoval alkohol a svými ataky paní Moniku vyřazoval postupně z běžného pracovního a společenského života. Fyzická napadení se postupem času stupňovala do extrémně brutálních a sadistických útoků, kdy docházelo až k týrání hlady, žízní a znemožnění spánku. Manžel byl schopen paní Moniku přivázat bez oděvu v zimě ke stromu a polévat ji v mrazu horkou vodou. Nechal ji venku celý den. Následně jí vyčerpanou znásilnil a brutálně zbil. Byla v bezvědomí několik dní. Jednou podala trestní oznámení, které následně zastavila, protože byla vystrašená k smrti výhrůžkami nejenom svého manžela, ale i jeho matky. Neměla šanci tento pokus o vymanění se z celého destruktivního vztahu dotáhnout do konce. Byla na vše sama.

Její vysvobození přišlo po útěku ze společného bydlení, po smrti matky jejího manžela. Utekla do Prahy a rozvedla se bez přítomnosti u soudu. Pronajala si byt v Praze a pracovala různě, většinou brigádně jako pomocná síla v kuchyni, nebo načerno jako uklízečka, jen aby nebyl nikde žádný oficiální záznam o jejím pobytu a pohybu. Neustále měla strach, že jí bývalý manžel najde a bude nutit k návratu zpět.

Po nějaké době potkala nového přítele, který byl hodný, pracoval a přál si, aby si ho vzala za manžela. Paní Monika ale nespěchala. Po určité době otěhotněla. Měla pocit, že začala poprvé ve svém životě svobodně žít. V okamžiku lékařského potvrzení jejího těhotenství, otec nenarozeného dítěte náhle zemřel při autonehodě. Paní Moniku tato životní tragédie zcela psychicky odrovnala. Nebyla schopna se s úmrtím partnera smířit. Fungovala jen z důvodu vědomí, že porodí jeho dítě. Po narození syna se snažila o zařazení se do normálního života, ale byla velice unavená. Podmínky pro výchovu dítěte neměla, pobírala zcela minimální finanční příspěvky na sebe a dítě, protože neměla nárok na příspěvek v mateřství. Najednou neměla na nájem, vše bylo komplikované o skutečnost, že nikde nebyla evidována oficiálně. Dostala se do situace, kterou neuměla řešit sama a informace o sociálních službách neměla. Požádala svého bratra, zda by si nevzal jejího syna do své výchovy do ciziny, protože ona měla strach, že skončí na ulici a syna jí odebere úřad pro péči o dítě. Bratr souhlasil a synovce si vzal k sobě. Vychovává jej již čtvrtým rokem. Paní Monika ví, že se synovi daří dobře. Bratr jej miluje, své vlastní děti bohužel nemá.

Monika je v současné době v dočasném podnájmu podřadné kategorie, kde již pátým měsícem dluží nájemné. Skončila v práci, kde byla načerno. Od léta nemůže sehnat žádnou novou pracovní nabídku. Vlastník bytu, kde paní Monika bydlí, ji vydírá, že jí udá na policii a pracovním úřadě. Za dlužnou částku na bydlení vyžaduje sexuální uspokojení. Paní Monika svou situaci neumí řešit jinak, než tím, že souhlasí s požadovanými podmínkami. Na Armádu spásy do denního centra chodí pravidelně, aby se najedla a byla chvíli mezi lidmi.

Ve svém věku je velice fyzicky zestárlá, podvyživená. Její chrup je totálně vybitý, v obličejí jsou vepsány roky fyzického teroru a její pohled je zcela prázdný. Je zrcadlem zcela zlomeného ženského srdce. V jejím hlase není známka po naději či snad touze jít dál. Je vyčerpaná životem.

6.1 Pomáhající organizace

V České republice pomáhají obětem domácího násilí primárně Intervenční centra, která jsou zaměřena na prvotní krizovou intervenci, a s tím spojené služby sociálního, právního a psychologického poradenství.

K dispozici jsou však i mnohé neziskové organizace, které své služby směřují k dlouhodobé pomoci obětem domácího násilí. Jejich cílem je, svým klientkám pomoci vyrovnat se s traumatizujícím a tíživým prožitkem po psychické stránce a poskytovat týraným ženám podporu při stabilizaci v jejich osobním životě v oblasti existenční, pracovní, finanční a bytové.

Organizace pro ženy ohrožené domácím násilím:

- **ROSA**⁹⁹ - pomáhá ženám od roku 1993, služby organizace jsou zaměřeny na komplexní pomoc ženám ohroženým domácím násilím a jejich dětem. Služby zahrnují specializované poradenství:
 - krizová intervence
 - sociální a terapeutické poradenství
 - detašované azylové bydlení pro oběti domácího násilí
 - TKI pro všechny oběti domácího násilí - **SOS LINKA 602 246 102**
 - kontakt - www.rosa-os.cz

- **BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ**¹⁰⁰ - od roku 1991 nabízí bezodkladnou kombinovanou pomoc obětem kriminality. V BKB pomoc poskytují odborně způsobilí pracovníci v těchto službách:
 - psychologické poradenství
 - právní informace a sociální poradenství
 - terapeutická podpora
 - telefonická pomoc - **DONA LINKA - NONSTOP - 251 511 313**
 - kontakt - www.bkb.cz

⁹⁹ ROSA. Centrum pro týrané ženy. Dostupný z WWW: <<http://rosa-os.cz/>>.

¹⁰⁰ BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ. Pomoc obětem trestných činů v ČR. Dostupný z WWW: <<http://www.bkb.cz/>>.

- **RIAPS**¹⁰¹ - Krizové centrum bylo založeno v roce 1991 a nabízí nepřetržitou psychologickou pomoc a psychosociální intervenci osobám v nepříznivé životní situaci. Nabízí tyto služby:
 - noclehárna pro osoby bez přístřeší - loď Herms
 - azylové domy
 - intervenční pomoc obětem domácího násilí
 - resocializační a reintegrační programy
 - poradny pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy
 - centrum primární prevence
 - nonstop telefonická pomoc Praha - **LINKA DŮVĚRY - 222 580 697**
 - poradenství prostřednictvím chatu na adrese www.chat-pomoc.cz
 - kontakt - www.csspraha.cz, www.mcssp.cz/riaps.php

- **PROFEM**¹⁰² - působí od roku 1998 na zlepšení situace v oblasti domácího násilí a jiných forem násilí, trestních činů. Své aktivity vyvíjí prostřednictvím lobbingu, osvěty, vydávání publikací a přímé podpory osob ohrožených domácím násilím. Nabízené služby tvoří:
 - Intervenční centra Praha, Příbram, Beroun, Benešov
 - odborné sociální poradenství
 - telefonická **LINKA PRÁVNÍ POMOCI - 608 222 277**
 - Internetové poradenství je dostupné na ic@profem.cz, poradna@profem.cz
 - kontakt - www.profem.cz

- **JAKO DOMA**¹⁰³ - nezisková organizace založená v roce 2012, která se jako první zabývá genderově - specifickým bezdomovectvím, které je úzce spojeno s násilím na ženách, ať už v samotné příčině či jako doprovodný jev jejich nepříznivě životní situace. Cíle organizace jsou:
 - upozornění na genderový podtext bezdomovectví
 - podpora ženám bez přístřeší
 - integrace osob bez domova

¹⁰¹ RIAPS. Centrum sociálních služeb Praha. Dostupný z WWW: <<http://www.csspraha.cz/24829-krizove-centrum-riaps>>.

¹⁰² PROFEM, o. p. s. Intervenční centrum Profem. Dostupný z WWW: <<http://www.profem.cz/novinky.aspx>>.

¹⁰³ JAKO DOMA - Homelike, o.p.s. Nezisková organizace. Dostupný z WWW: <<http://jakodoma.org/>>.

- podpora prevence ohrožení bezdomovectvím
- změna pohledu na bezdomovectví ve společnosti
- kontakt - www.jakodoma.org

- **ROZKOŠ BEZ RIZIKA**¹⁰⁴ - nestátní nezisková organizace založená v roce 1992 v Praze. Své sociální služby nabízí především ženám poskytujícím placené sexuální služby.
 - poskytující sociální, zdravotní a terapeutické služby
 - prosazování práv žen
 - kontakt - www.rozkosbezrizika.cz

- **IN IUSTITIA**¹⁰⁵ - právnická organizace nabízející služby obětem násilných trestných činů z nenávisti, které jsou motivovány národnostní, etnickou, náboženskou nesnášenlivostí, sexuální, zdravotní nebo sociálního odlišností poškozeného, v současné době i na oběti dalších forem násilí. Nabízené služby:
 - právnícké poradenství obětem násilí motivovaných z nenávisti
 - ochrana komunit ohrožených rasismem, neonacismem
 - sleduje a analyzuje legislativní činnost právního řádu
 - internetová poradna na e-mailu poradna@in-ius.cz
 - **TELEFONNÍ LINKY - 773 177 636, 212 242 300**
 - kontakt - www.in-ius.cz

- **TÍSŇOVÁ VOLÁNÍ V ČR**
 - **112 - JEDNOTNÉ EVROPSKÉ ČÍSLO TÍSŇOVÉHO VOLÁNÍ ZDARMA**
 - **150 - HZS ČR** - oznámení požárů, živelních pohrom, havárií a nehod
 - **155 - RZS ČR** - hlášení náhlé poruchy zdraví, úrazu nebo zdravotní nehody
 - **158 - POLICIE ČR** - ohlášení narušení veřejného pořádku a bezpečnosti, vzniku trestných činů a dopravních nehod.

¹⁰⁴ ROZKOŠ BEZ RIZIKA, z. s. Nestátní nezisková organizace. Dostupný z WWW: <<http://www.rozkosbezrizika.cz/o-nas/rozkos-bez-rizika>>.

¹⁰⁵ IN IUSTITIA, o. p. s. Pomoc obětem násilí z nenávisti. Dostupný z WWW: <<http://www.in-ius.cz/>>.

ZÁVĚR

Žena, lidská bytost, která je od prapůvodu světa nositelkou nového života. Je to bytost křehká, zranitelná a přitom schopna vydržet neskutečně silné rány osudu, kterými jí život v mnoha situacích obdaří. Žena, lidská bytost, jež je symbolem jemnější poloviny celku, který vytváří společně se silnějším mužem.

Informace, které jsou uvedeny v této práci, alarmují. Jsou zrcadlem životů žen, které jsou napadány muži, jsou traumatizovány, žijí na ulici a nedostávají se k nim zásadní informace o dostupných sociálních službách a mnohdy ani základní životní potřeby. Často samy odmítají nabízenou pomoc, neboť jejich důvěra a naděje jsou válčovány byrokratickými podmínkami úřadů, a už ani nemají ve své životně tíživé situaci dostatek sil na spolupráci. Je na ně pohlíženo širokou veřejností silně odmítavě, skrz prsty, neboť jejich propad na ulici je společensky nepřijatelný. Jsou na ulici, bez víry a lidské důstojnosti a jsou v očích současné civilizované společnosti „odpadem“. Jsou však zrcadlem celé kultivované společnosti, neboť tato negativní stránka života je součástí nás všech.

Dle mého úsudku souvislost mezi domácím násilím a následným bezdomovectvím žen je prokazatelná. Nelze udělat z uvedených analýz osobních životních příběhů klientek statistický výstup, ale vzájemná souvislost mezi oběma nežádoucími fenomény je úzká. Žena, jež je pod tlakem jakéhokoli druhu domácího násilí, je potenciální bezdomovkyní. Když už se rozhodne pro radikální řešení své životní situace, pak je prvotně vystavena tlaku finančnímu a následně bytovému. S tím je propojena řada dílčích jemných legislativních nuancí, které bez odborné pomoci, ženu posílají na ulici. Oba negativní jevy, ať odděleně či v propojení, jsou fatální pro ženu jako oběť.

Česká republika nemá ucelený vládní program zaměřený pro bezdomovectví žen. Všechny aktivní služby jsou v rámci nestátní neziskové a charitativní oblasti, jejichž kapacita je nedostatečná a tuto problematiku řeší genericky, tedy bez rozdílu cílové skupiny. Vzhledem k faktu, že domácí násilí je zcela nový sociálně patologický fenomén, který se začíná otevřeně přiznávat teprve v posledním desetiletí, je dostupnost pomáhajících služeb zaměřených specificky pro oběti domácího násilí, zatím na samém začátku.

Podpůrné aktivity vycházejí prvotně z řad neziskových organizací, které se snaží informovat širokou veřejnost o těchto nežádoucích jevech prostřednictvím svých kampaní zaměřujících se na propagaci svých sociálních služeb. Další alternativou bývají preventivní opatření v podobě veřejných a odborných workshopů, dále pak programů na základních a středních školách, kde se snaží mladé lidi seznámit s příčinami a následky těchto společensky nežádoucích jevů. Mnohé organizace iniciují lobbistickou aktivitu na vládní půdě, kde se snaží prosadit zásadní legislativní úpravy či změny, které se týkají ochrany a podpory týraných žen a žen, které jsou bez přístřeší následkem domácího násilí.

Z analýzy vyprávění samotných žen bez přístřeší lze vyvodit několik doporučení, jimiž by se podmínky žen bez domova mohly výrazněji zmírnit či zlepšit.

Vládní preventivní programy v boji proti bezdomovectví by se měly zaměřit na zásadní skutečnost a tou je rozdílnost ženského a mužského bezdomovectví. Od tohoto faktu by se zákonitě odrážel záměr vytvářet nové specifické služby směřující k ženám ohrožených bezdomovectvím. Ve veřejné správě je nutné zacílit systematicky na globální informovanost občanských práv a povinností v oblasti státní sociální podpory na všech úrovních. Primárně tuto tematiku zpracovávat formou odborného sociálního poradenství státních úřadů v podobě profesionálního přístupu sociálních pracovníků k obětem domácího násilí a bezdomovectví žen.

V současně dostupných sociálních službách se více soustředit na informovanost široké veřejnosti o dostupnosti sociálních služeb a na informovanost občanských práv v oblasti sociálního bydlení a možností na trhu práce. Již fungující organizace zaměřené na bezdomovectví, by měly vzít v podtext odlišnost bezdomovectví u obou pohlaví a uzpůsobovat tomuto faktu své služby. Intenzivně posilovat kapacitu dočasného a krátkodobého pobytu v azylových domech, noclehárnách více na ženy. Rozšiřovat své služby o psychologické poradenství, které v mnohých současných zařízeních je buď nedostupné, nebo je zprostředkováváno, což je neefektivní a bezúspěšné z hlediska závažnosti a citlivosti k ženské problematice domácího násilí a bezdomovectví. V mnoha zařízeních podporovat osvědčující se pravidla a podmínky při ubytování formou pracovní spoluúčasti, které motivují a podporují klientky k dalším vlastním rozhodnutím směřujícím k reintegraci do intaktní společnosti.

Je nezbytné a nevyhnutelné v neziskovém sektoru pokračovat v intenzivním vzájemném sdílení svých pracovních zkušeností s cílovou skupinou jak na úrovni regionální, celorepublikové, tak i mezinárodní. Odlišné poznatky mohou být inspirující a motivující. Vytrvale pokračovat v interdisciplinárních setkání všech zainteresovaných složek součinných institucí, státní orgánů, včetně příslušníků Policie ČR, lékařů mnohých odborností, zastupitelů obcí a měst, vládních a politických činitelů, kteří mohou svými nápady a činy výrazně přispět ke zlepšení situace žen bez přístřeší.

Poslední doporučení bych věnovala primární prevenci cílené do základních škol, kde naší aktuální společnosti vyrůstá nová generace, která bude vyhlídkově přebírat štafetu, kterou jsme my, v přítomném okamžiku získali od předešlé generace. Právě dětem a mládeži je nutné zrcadlit, co je společensky přijatelné a co nikoli správnou formou, nejlépe na základech zážitkové pedagogiky, která velmi intenzivně nachází uplatnění v oblasti alternativních metod vzdělávání a výuky i na půdě klasického školství.

Nelze soudit, co je dobré a co špatné, neboť se společnost mění, uzpůsobuje a vyvíjí a s tím přicházejí nové a neznámé sociální problémy. Z minulosti se můžeme poučit a vzít si zkušenost, která nám jasně říká, že je nutné rozmýšlet o svých rozhodnutích a činech teď a tady. Že každá bytost je odpovědná za svá rozhodnutí, ale ne každá bytost je schopna čelit nástrahám společnosti sama bez podpory a pomoci druhým.

V každé společnosti, co je svět světem, jsou lidé silní, ale i slabí. A těm slabým je z principu silnějšího nutné pomáhat. Máme před sebou velké společenské výzvy, před kterými stojíme. Ctít ženu a pomáhat jí, je občanskou a lidskou povinností. Neboť jen žena je nositelkou dalších generací a lidského potenciálu na této planetě. Proto přijměme tuto výzvu každý za svou a společnými silami můžeme být úspěšní. Další generace nám naši aktuální snahu vrátí svou přirozenou schopností být oporou slabšímu. Nebo si alespoň plně uvědomí, že násilí nepatří do života kultivovaného člověka a bude mít přirozenou úctu jeden druhému, čímž naplní vyšší očekávání a záměr dnešního společného úsilí.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literární zdroje

1. BEDNÁŘOVÁ, Z., MACKOVÁ, K., WÜNSCHOVÁ, P., BLÁHOVÁ, K. *Domácí násilí: Zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009. 92 s. ISBN 978-80-254-5422-0.
2. BUDINOVÁ, A. *Rizika chudoby žen postižených domácím násilím a jejich dětí*. Praha: proFem, c2012. 67 s. ISBN 978-80-904564-2-6.
3. ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada Publishing, 2008. 160 s. ISBN 978-80-247-2207-8.
4. ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ P. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada Publishing, 2007. 191 s. ISBN 978-80-247-2014-2.
5. DOČEKALOVÁ, P., ŠVEC, K. a kol. *Úvod do politologie*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2010. 264 s. ISBN 978-80-247-2940-4.
6. DUKOVÁ, I., DUKA, M., KOHOUTOVÁ, I. *Sociální politika*. Učebnice pro obor sociální činnost. Praha: Grada Publishing, 2013. 200 s. ISBN 978-80-247-3880-2.
7. GJURIČOVÁ, Š., KOCOURKOVÁ, J., KOUTEK, J. *Podoby násilí v rodině*. Praha: Vyšehrad, 2000. 101 s. ISBN 80-702-1416-3.
8. HUBINKOVÁ, Z. a kol. *Psychologie a sociologie ekonomického chování*. Praha: Grada Publishing, a. s. 2008. 3., aktual., dopl. a přeprac. vydání. s. 280. ISBN 978-80-247-1593-3.
9. KOLDINSKÁ, K. *Gender a sociální právo. Rovnost mezi muži a ženami v sociálně právních souvislostech*. Praha: C. H. Bek, 2009. 240 s. ISBN 978-80-7400-343-1.
10. KOPECKÁ, I. *Psychologie 3. Díl. Učebnice pro obor sociální činnost*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2015. 268 s. ISBN 978-80-247-3877-2.
11. KUBÁLKOVÁ, P., WENNERHOLM, ČÁSLAVSKÁ, T., APPELTOVÁ, M., et al. *Ženy a česká společnost: hodnocení implementace Pekingské akční platformy na národní a mezinárodní úrovni (Peking 15)*. Praha: Otevřená společnost - Centrum ProEquality, 2010. 156 s. ISBN 80-871-1019-6.

12. LUKÁŠ, U. *Sociologie trochu jinak 2, rozšířené vydání*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2011. 272 s. ISBN 978-80-247-3562-7.
13. MACELA, M., HOVORKA, D., KŘÍSTEK, A., TRUBAČOVÁ, K., ZÁRASOVÁ, Z. *Zákon o sociálně právní ochraně dětí*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015. 912 s. ISBN 8074787281.
14. MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J., KODYMOVÁ, P. (eds.) *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2., Praha: Portál, 2010. 352 s. ISBN 978-8073678-180.
15. NOVOTNÝ, P., IVIČICOVÁ, J., SYRŮČKOVÁ, I., VONDRÁČKOVÁ, P. *Nový občanský zákoník*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2014. 200 s. ISBN 978-80-247-5167-2.
16. PIKÁLKOVÁ, S. (ed.) *Mezinárodní výzkum násilí na ženách*. Praha, 2004. 157 s. ISBN 80-7330-054-0.
17. PRŮDKOVÁ, T., NOVOTNÝ, P. *Bezdomovectví*. Praha: Triton, 2008. 93 s. ISBN 978-80-7387-100-0.
18. ŠNÝDROVÁ, I. *Manažerka a stres*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2006. 176 s. ISBN 978-80-247-6040-7.
19. VOŇKOVÁ, J. *Vaše právo – první právní pomoc ženám, obětem domácího násilí*. Praha: proFem, o. p. s. 2002. aktual. vydání 2012. 94 s. ISBN 978-80-904564-0-2.

Elektronické zdroje

1. EUROSTAT STATISTICS EXPLAINED. *Statistika příjmového rozdělení*. [online]. Eurostat, říjen 2012 [cit. 03. 10. 2015]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/eurostat/statistics_explained/index.php/Incomedistribution_statistics/cs>.
2. MPSV ČR. *Registr poskytovatelů sociálních služeb*. [online]. 01. 01. 2007 [cit. 10. 10. 2015]. Dostupný z WWW: <http://iregistr.mpsv.cz/socreg/vitejte.fw.do;jsessionid=DAE7DE72CA934797CA9C17533915A9F5.node1?SUBSESSION_ID=1444573434379_1>.
3. POLICEJNÍ PREZÍDIUM ČR. *Týrání osoby žijící ve společném obydlí, 2013. Zaostrěno na ženy a muže – 2014*. [online]. 2013 [cit. 03. 10. 2015]. Dostupný z WWW: <<https://www.czso.cz/documents/10180/25707202/3000026604.pdf/ce2cd376-8661-4435-8682-da49233dc58f?version=1.1>>.

4. *Projev předsedy vlády ČSSR O. Černíka v NS.* [online]. ČSSR 24. 04. 1968 [cit. 02. 10. 2015]. Dostupný z WWW: <[http://www.janbures.cz/User_Data/Images/Projev%20p%C5%99edsedy%20v%C3%A1ldy%20%C4%8CSSR%20O.%20%C4%8Cern%C3%ADka%20v%20NS%20\(24.4.1968\)%20I.pdf](http://www.janbures.cz/User_Data/Images/Projev%20p%C5%99edsedy%20v%C3%A1ldy%20%C4%8CSSR%20O.%20%C4%8Cern%C3%ADka%20v%20NS%20(24.4.1968)%20I.pdf)>.

Legislativní dokumenty

1. ČESKO. Doporučení Rady vlády ČR pro rovné příležitosti žen a mužů k potřebě řešit téma genderové rovnosti v oblasti výzkumu, vývoje a inovací v ČR v rámci činnosti Rady pro výzkum, vývoj a inovace. *Usnesení vlády ČR č. 57.* [online]. 2011 [cit. 03. 10. 2015]. Dostupný z WWW: <<https://apps.odok.cz/attachment/download/KORN97AT4B81>>.
2. ČESKO. Usnesení vlády ČR k návrhu na sjednání Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí. *Usnesení vlády ČR č. 114.* [online]. 08. 02. 2016 [cit. 13. 02. 2016]. Dostupný z WWW: <<https://apps.odok.cz/attachment/download/VPRAA73JTPQS>>.
3. ČESKO. Vyhláška MZ 62/1987 Sb., Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen ze dne 13. května 1987. In: *Sbírka zákonů, Česká republika.* [online]. 25. 10. 2006 [cit. 02. 10. 2015]. Dostupný z WWW: <<http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rlp/dokumenty/umluva-o-odstraneni-vsech-forem-diskriminace-zen-19711/>>.
4. ČESKO. Zákon č. 1/1993 Sb. Ústava České republiky. In: *Sbírka zákonů, Česká republika.* 1993, částka 1, s. 1-16.
5. ČESKO. Zákon č. 108/2006 Sb. O sociálních službách. In: *Sbírka zákonů, Česká republika.* 2006, částka 37, s. 1257-1289.
6. ČESKO. Zákon č. 135/2006 Sb. Zákon, kterým se mění mnohé zákony v oblasti právní ochrany před domácím násilím. In: *Sbírka zákonů, Česká republika.* 2006, částka 46 s. 1628-1632.
7. ČESKO. Zákon č. 198/2009 Sb. Zákon o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů. In: *Sbírka zákonů, Česká republika.* 2009, částka 58, s. 2822-2829.
8. ČESKO. Zákon č. 2/1993 Sb. Listina základních práv a svobod. In: *Sbírka zákonů, Česká republika.* 1993, částka 1, s. 17-23.
9. ČESKO. Zákon č. 200/1990 Sb. Zákon České národní rady o přestupcích. In: *Sbírka zákonů, Česká republika.* 1990, částka 35, s. 810-826.

10. ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb. Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2003, částka 79 s. 4030-4052.
11. ČESKO. Zákon č. 257/2000 Sb. Zákon o Probační a mediační službě. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2000, částka 74 s. 3616-3621.
12. ČESKO. Zákon č. 273/2008 Sb. Zákon o Policii České republiky. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2008, částka 91, s. 4086-4116.
13. ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1999, částka 111 s. 7662-7681.
14. ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2009, částka 11, s. 354-464.
15. ČESKO. Zákon č. 7/2009 Sb. Zákon, kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2009, částka 3, s. 66-97.
16. ČESKO. Zákon č. 99/1963 Sb. Občanský soudní řád. In: *Sbírka zákonů, Československá socialistická republika*. 1963, částka 56, s. 384-428.
17. OSN. *Všeobecná deklarace lidských práv. Preambule*. [online]. New York, 10. 12. 1948 [cit. 02. 10. 2015]. Dostupný z WWW: <http://www.euroskop.cz/gallery/5/1683-deeeb124_a3fd_4b1e_a9ea_f35b99b8bd92.pdf>.

Ostatní zdroje

Kromě výše uvedených zdrojů byly při zpracování bakalářské práce využity následující materiály:

1. BÍLÝ KRUIH BEZPEČÍ. Pomoc obětem trestných činů v ČR. Dostupný WWW: <<http://www.bkb.cz/>>.
2. HETMÁNKOVÁ, R. *Zpátky ze dna: Zaostřeno na ženy*. Výzkumná zpráva. Praha: Jako doma, o. s., 2013. 17 s.
3. HRONOVÁ, M., VAVROŇOVÁ, M. *Vliv domácího násilí na zdraví žen-obětí násilí a jejich dětí, které jsou svědky násilí v rodině.*, Sociologická sonda klientek o. s. ROSA a jejich dětí za rok 2010. ROSA, Praha, 2011. s. 40.
4. IN IUSTITIA, o. p. s. Pomoc obětem násilí z nenávisti. Dostupný z WWW: <<http://www.in-ius.cz/>>.
5. JAKO DOMA – HOMELIKE o. p. s. *Výroční zpráva 2014*. Praha. 10. s.

6. JAKO DOMA - Homelike, o.p.s. Nezisková organizace. Dostupný z WWW: <<http://jakodoma.org/>>.
7. MARHÁNKOVÁ HASMANOVÁ, J. *Matky samoživitelky a jejich situace v České republice*. Gender Studies, o. p. s., 2011. s. 20.
8. MPSV ČR. *Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020*. Praha: PMSV ČR, 2014. 70 s. ISBN 978-80-7421-062-4. [online]. listopad 2013 [cit. 02. 02. 2016]. Dostupný z WWW: <<http://www.mpsv.cz/files/clanky/16893/bezdomovectvi.pdf>>.
9. MZ ČR. Metodický pokyn. *Věstník Ministerstva zdravotnictví České republiky*, 2006, č. 3, s. 36 . [online]. duben 2006 [cit. 03. 10. 2015]. Dostupný z WWW: <http://www.mzcr.cz/Legislativa/dokumenty/vestnik_3667_1775_11.html>.
10. MZ ČR. Metodický pokyn. *Věstník Ministerstva zdravotnictví České republiky*, 2008, č. 3, s. 76. [online]. 30. 05. 2008 [cit. 03. 10. 2015]. Dostupný z WWW: <http://www.mzcr.cz/Legislativa/dokumenty/ vestnik_3610_1774_11.html>.
11. MZV ČR. *Popis jednotlivých forem domácího násilí, analýza jejich příčin, prevence*. [online]. 2004 [cit. 03. 10. 2015]. Dostupný z WWW: <http://www.mzv.cz/public/80/71/99/73346_14945_RM_01_16_04.doc>.
12. PROFEM, o. p. s. Intervenční centrum Profem. Dostupný z WWW: <<http://www.profem.cz/novinky.aspx>>.
13. RIAPS. Centrum sociálních služeb Praha. Dostupný z WWW: <<http://www.csspraha.cz/24829-krizove-centrum-riaps>>.
14. ROSA. Centrum pro týrané ženy. Dostupný z WWW: <<http://rosa-os.cz/>>.
15. ROZKOŠ BEZ RIZIKA, z. s. Nestátní nezisková organizace. Dostupný z WWW: <<http://www.rozkosbezrizika.cz/o-nas/rozkos-bez-rizika>>.

SEZNAM ZKRATEK

APIC	Asociace pracovníků intervenčních center
BKB	Bílý Kruh Bezpečí
CAN	Child Abuse and Neglect, „syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte“
ČR	Česká republika
ČSSR	Československá socialistická republika
EAPN	European Anti-Poverty Network
EU	Evropská Unie
HZS ČR	Hasičského záchranného sboru ČR
NNO	nevládní neziskové organizace
o. p. s.	obecně prospěšná společnost
OSN	Organizace Spojených Národů
RIAPS	Regionální Institut Akutních Psychosociálních Služeb
RZS ČR	Rychlá záchranná služba ČR
Sb.	Sbírka
SÚV	Sociologický Ústav Věd
TKI	Telefonní Krizová Intervence